

Bovenloop Ruiner Aa

Quickscan flora en fauna

Waterschap Drents Overijsselse Delta

9 januari 2023

Project Bovenloop Ruiner Aa
Opdrachtgever Waterschap Drents Overijsselse Delta

Document Quicksan flora en fauna
Status Concept 01
Datum 9 januari 2023
Referentie 131197-23-000.200

Projectcode 131197

Projectleider

Projectdirecteur

Auteur(s)

Gecontroleerd door

Goedgekeurd door

Paraaf

Adres Witteveen+Bos Raadgevende ingenieurs B.V. | Deventer
Daalsesingel 51c
Postbus 24087
3502 MB Utrecht
+31 (0)30 765 19 00
www.witteveenbos.com
KvK 38020751

Het kwaliteitsmanagementsysteem van Witteveen+Bos is gecertificeerd op basis van ISO 9001.

© Witteveen+Bos

Niets uit dit document mag worden veeleenvoudigd en/of openbaar gemaakt in enige vorm zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van Witteveen+Bos noch mag het zonder dergelijke toestemming worden gebruikt voor enig ander werk dan waarvoor het is vervaardigd, behoudens schriftelijk anders overeengekomen. Witteveen+Bos aanvaardt geen aansprakelijkheid voor enigerlei schade die voortvloeit uit of verband houdt met het wijzigen van de inhoud van het door Witteveen+Bos geleverde document.

INHOUDSOPGAVE

1	INLEIDING	5
1.1	Aanleiding	5
1.2	Doel	5
1.3	Leeswijzer	5
2	PLANGEBIED	6
2.1	Beschrijving	6
2.2	Werkzaamheden	8
3	GEBIEDSBESCHERMING	11
3.1	Natura 2000 (Wet natuurbescherming)	11
3.1.1	Gegevens	11
3.1.2	Effecten en conclusie	12
3.2	Natuurnetwerk Nederland (NNN)	13
3.2.1	Gegevens	13
3.2.2	Effecten & conclusie	13
4	SOORTENBESCHERMING	14
4.1	Methode	14
4.2	Beschrijving per soortgroep	14
4.2.1	Flora	14
4.2.2	Grondgebonden zoogdieren	17
4.2.3	Vleermuizen	21
4.2.4	Vogels	25
4.2.5	Amfibieën	29
4.2.6	Reptielen	33
4.2.7	Vissen	35
4.2.8	Vlinders, libellen en andere ongewervelden	38
5	BOMEN	41
5.1	Wet natuurbescherming - bescherming houtopstanden	41
5.2	Gemeentelijk bomenbeleid Midden-Drenthe	41

5.3	Gemeentelijk bomenbeleid Hoogeveen	42
5.4	Conclusie	43
6	SAMENVATTING	44
6.1	Gebiedsbescherming	44
6.2	Soortenbescherming	44
7	LITERATUUR	51
	Laatste pagina	51
	Bijlage(n)	Aantal pagina's
I	Wetgevend kader	4
II	Overzicht werkzaamheden	2
III	Instandhoudingsdoelen (IHD's) Natura 2000	2

1

INLEIDING

1.1 Aanleiding

Het Waterschap Drents Overijsselse Delta is voornemens de waterbuffercapaciteit in de bovenloop Ruiner Aa te vergroten om wateroverlast in de toekomst te voorkomen. Hiervoor worden watergangen, duikers en stuwen geplaatst en aangepast.

De geplande werkzaamheden voor de bovenloop Ruiner Aa kunnen effecten hebben op beschermde natuurwaarden in en rondom het plangebied. In deze quickscan worden mogelijke effecten op aanwezige beschermde natuurwaarden door de geplande werkzaamheden beoordeeld en getoetst. Naast het bepalen van de effecten van het voornemen op beschermde gebieden en soorten, worden ook de juridische consequenties en de eventueel noodzakelijke vervolgstappen, zoals een ontheffingsaanvraag en eventuele mitigerende en/of compenserende maatregelen, inzichtelijk gemaakt.

1.2 Doel

Het doel van deze quickscan is om te toetsen:

- welke effecten de werkzaamheden aan de bovenloop Ruiner Aa hebben op:
 - beschermde gebieden (Natura 2000) in het kader van de Wet natuurbescherming;
 - beschermde soorten in het kader van de Wet natuurbescherming;
 - het Natuurnetwerk Nederland (NNN);
 - Houtopstanden dan wel gemeentelijk bomenbeleid;
- wat de consequenties van deze mogelijke effecten zijn in het kader van de natuurwetgeving en het natuurbeleid (ontheffings- en/of vergunningaanvraag in combinatie met mitigerende/compenserende maatregelen).

Effecten van de gebruiksfase van de worden niet beoordeeld. Er vindt geen significant verschil in gebruik van het plangebied plaats na afronding van de werkzaamheden, in vergelijking met de huidige situatie.

1.3 Leeswijzer

Hoofdstuk 2 beschrijft het plangebied en de geplande werkzaamheden. In hoofdstuk 3 wordt verkend of er effecten zijn te verwachten op beschermde gebieden die vallen binnen de Wnb. Hoofdstuk 4 beschrijft per soortgroep of er in of nabij het plangebied beschermde soorten aanwezig zijn en wat de effecten van het voornemen op deze beschermde soorten Wnb zijn. In hoofdstuk 6 is een samenvatting van de conclusies en effecten gegeven. In hoofdstuk 7 is de geraadpleegde literatuur weergegeven. Het toetsingskader in relatie tot de natuurwet- en regelgeving is weergegeven in bijlage I.

2

PLANGEBIED

2.1 Beschrijving

Het plangebied van de bovenloop van de Ruiner Aa is een groot plangebied en beslaat de gemeentes Hoogeveen en Midden-Drenthe (provincie Drenthe) (afbeelding 2.1). Het plangebied ligt tussen de A28 in het westen en de spoorlijn Hoogeveen-Assen in het oosten. Het dorp Pesse ligt in het zuiden van het plangebied en de dorpen Spier en Wijster vormen in het noorden de grens van het plangebied. Ten oosten ligt een bedrijventerrein met verder ten westen kleinschalig agrarisch landschap. Ten zuiden ligt kleinschalig agrarisch landschap met daarin de Boerveense Plassen en de plaats Hoogeveen. Direct ten westen van het plangebied ligt het Nationaal park Dwingelderveld. Het plangebied bestaat voornamelijk uit kleinschalig agrarisch landschap met enkele jonge productiebossen, wat oudere (natuurlijkere) bosschages, waterlopen en vennen en poelen (afbeelding 2.2). Voor een impressie van het plangebied zie afbeelding 2.3.

Afbeelding 2.1 Ligging plangebied

Afbeelding 2.2 Het plangebied en directe omgeving

Afbeelding 2.3 Impressie van het landschap van het plangebied

2.2 Werkzaamheden

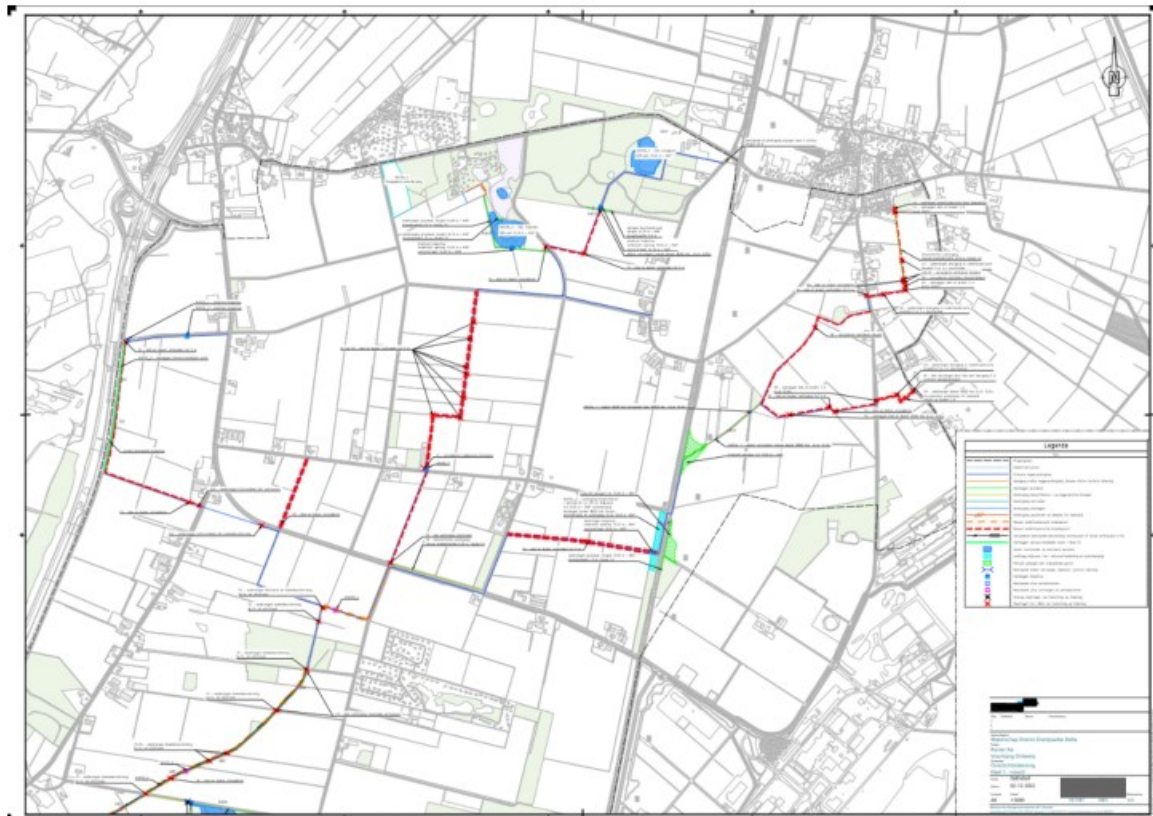
Verspreid door het gehele plangebied worden verschillende werkzaamheden uitgevoerd (afbeelding 2.4 en voor een groter formaat bijlage II). Deze werkzaamheden worden voor deze rapportage in de volgende categorieën verdeeld (tabel 2.1):

- 1 kleine technische werkzaamheden;
- 2 werkzaamheden aan bestaande watergangen;
- 3 veranderingen aan maaiveld.

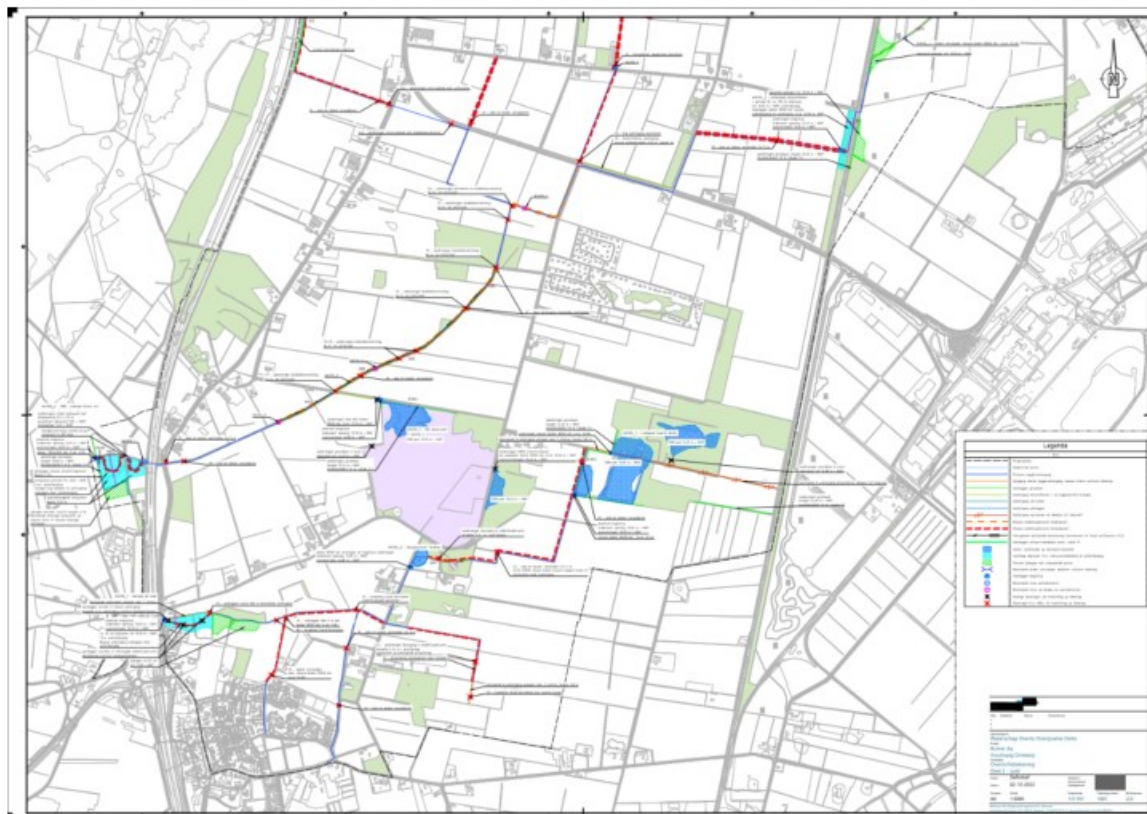
De werkzaamheden in één categorie hebben eenzelfde effect op beschermde soorten. De uitgangspunten van de werkzaamheden voor deze rapportage is dat de werkzaamheden worden uitgevoerd met tractoren, graafmachines en dumpers. Deze hebben een geluidssterkte van de bron van deze werkzaamheden van circa 107 dB(A) [lit. 1].

Voor sommige werkzaamheden worden bomen gekapt. Het is echter nog niet duidelijk welke bomen gekapt moeten worden. Bij relevante soortgroepen is aangegeven wat de vervolgstappen zijn als bomen moeten worden gekapt.

Afbeelding 2.4 Overzicht van de werkzaamheden rond de bovenloop Ruiner Aa (noord)

Afbeelding 2.5 Overzicht van de werkzaamheden rond de bovenloop Ruiner Aa (zuid)

Tabel 2.1 indeling van werkzaamheden

Categorie	Werkzaamheden	Uitvoeringswijze
kleine technische werkzaamheden	aanleggen knijpstuw	kleinschalige inzet mini-kraan
	duiker vervangen	kleinschalige inzet mini-kraan
	bestaande stuw automatiseren	inzet personeel
	bestaande stuw vervangen en automatiseren	kleinschalige inzet mini-kraan
	dam en/of duiker verwijderen	kleinschalige inzet mini-kraan
	dam en duiker verbreden	kleinschalige inzet mini-kraan
	plaatsen in/uitstroomvoorzieningen en bodembescherming duikers	kleinschalige inzet mini-kraan
	aanbrengen onderhoudsroute (smal en breedspoor)	kleinschalige inzet mini-kraan
werkzaamheden aan bestaande watergangen	verbreden watergang	lokale inzet van kraan/tractor/shovel en dumper
	watergang vijzelen	lokale inzet van kraan/tractor/shovel en dumper
	watergang herprofileren	lokale inzet van kraan/tractor/shovel en dumper
	watergang verruimen	lokale inzet van kraan/tractor/shovel en dumper
	verwijderen bestaande beschoeiing (vernieuwen of talud verflauwen)	lokale inzet van kraan/tractor/shovel en dumper

Categorie	Werkzaamheden	Uitvoeringswijze
veranderingen aan maaiveld	aanleggen natuurvriendelijke oever	lokale inzet van kraan/tractor/shovel en dumper
	aanleggen grondwal	grootschalige inzet van kraan/tractor/shovel en dumper
	watergang aanleggen	grootschalige inzet van kraan/tractor/shovel en dumper
	watergang opschonen en dempen tot maaiveld	grootschalige inzet van kraan/tractor/shovel en dumper
	leeflaag afgraven t.b.v. natuurontwikkeling en waterberging	grootschalige inzet van kraan/tractor/shovel en dumper
	perceel ophogen met vrijkomende grond	grootschalige inzet van kraan/tractor/shovel en dumper

3

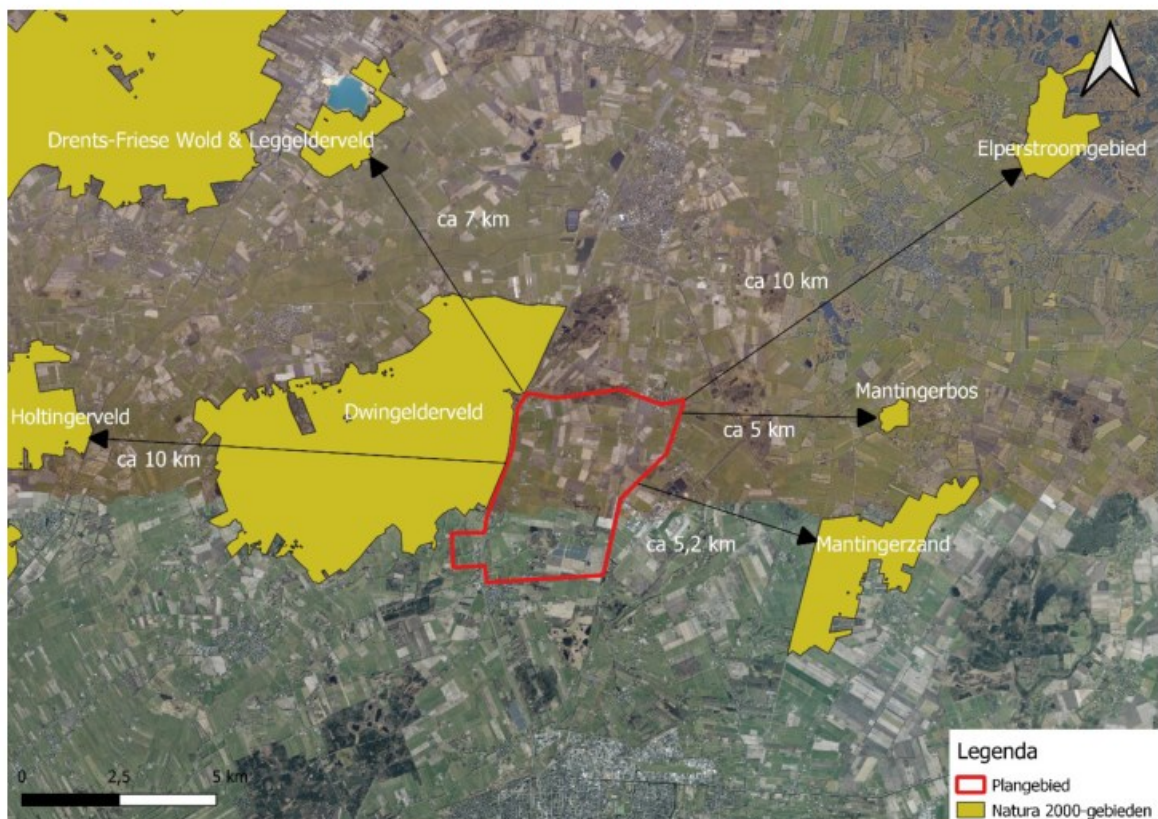
GEBIEDSBESCHERMING

3.1 Natura 2000 (Wet natuurbescherming)

3.1.1 Gegevens

In de omgeving van het plangebied liggen meerdere Natura 2000-gebieden. Het dichtstbijzijnde Natura 2000-gebied is het 'Dwingelderveld', die circa 90 meter ten westen van de dichtstbijzijnde werkzaamheden ligt (afbeelding 3.1). Dit gebied heeft de status van Vogel- en Habitatrichtlijngebied [lit. 2]. Op iets grotere afstand (circa vijf kilometer) ten oosten van het plangebied, liggen de Natura 2000-gebieden 'Mantingerzand' (Habitatrichtlijn) en 'Mantingerbos' (Vogel- en Habitatrichtlijngebied) [lit. 2]. Overige Natura 2000-gebieden ('Holtingerveld', 'Elperstroomgebied' en 'Drents-Friese Wold & Leggerveld') bevinden zich op ruim grotere afstand (> 10 kilometer) van het plangebied.

Afbeelding 3.1 Ligging Natura 2000-gebieden in de omgeving van het plangebied [lit. 3]

Hieronder wordt per Natura 2000-gebied een korte beschrijving gegeven van het gebied en van relevante aandachtspunten met betrekking tot het gebied.

Dwingelderveld

Het Dwingelderveld is een uitgestrekt heideterrein in het oude Drentse esdorpenlandschap. Het gebied herbergt uitgestrekte vochtige heidegebieden, hoogveenvennen, zure en zwakgebufferde vennen, oude eikenbossen, een klein hoogveen, droge heide, stuifzanden en jeneverbesstruwelen. In het gebied liggen prehistorische grafheuvels. De Boswachterij Dwingeloo bestaat uit bossen die begin 20e eeuw zijn aangeplant op stuifzand en heide. In de bossen liggen diverse vennetjes en heidevelden. Het Lheebroekersand is een zeer afwisselend stuifzandgebied met bos, heide en jeneverbesstruweel. De Anserdennen is een heuvelachtig deel waar gemengd bos, heide en venen op voormalig stuifzand voorkomen. [lit. 2]. Het Natura 2000-gebied is aangewezen voor invoegen instandhoudingsdoelstellingen [lit. 2]. Een overzicht van deze habitattypen en soorten, en hun landelijke staat van instandhouding en doelstelling staat in bijlage III.

Mantingerbos

Het Mantingerbos bestaat uit een drietal bosjes (het eigenlijke Mantingerbos, het Thijsbosje en het Noordlagerbos) en beekdalgraslanden langs het Oude Diep. Het Mantingerbos is een oud bosrestant waarin hulst plaatselijk aspectbepalend is. De bodem van het Mantingerbos is een van de oudste onberoerde bosbodems van Drenthe. [lit. 2]. Het Natura 2000-gebied is aangewezen voor invoegen instandhoudingsdoelstellingen [lit. 2]. Een overzicht van deze habitattypen en soorten, en hun landelijke staat van instandhouding en doelstelling staat in bijlage III.

Mantingerzand

Het Mantingerzand is een stuifzandgebied begroeid met vochtige en droge heiden en jeneverbessen. Verspreid liggen enkele naald- en loofbosjes. In laagten zijn vochtige gebieden aanwezig waaronder enkele zure venen. Een aanzienlijk deel van het gebied bestaat uit voormalige landbouwgronden die worden ontwikkeld tot natuur. [lit. 2]. Het Natura 2000-gebied is aangewezen voor invoegen instandhoudingsdoelstellingen [lit. 2]. Een overzicht van deze habitattypen en soorten, en hun landelijke staat van instandhouding en doelstelling staat in bijlage III.

3.1.2 Effecten en conclusie

Fysieke effecten

De dichtstbijzijnde Natura 2000-gebieden bij het plangebied (Dwingelderveld, Mantingerbos en Mantingerzand) bevinden zich respectievelijk op circa 90, 5000 en 5200 meter afstand. Overige Natura 2000-gebieden liggen op ruim 10 kilometer afstand van het plangebied. Vanwege de ligging van het plangebied buiten de begrenzing van Natura 2000-gebieden is van directe effecten als oppervlakteverlies en versnippering geen sprake. Vanwege de aanwezigheid van de A28 tussen het plangebied en het dichtstbijzijnde Natura 2000-gebied zijn negatieve effecten op instandhoudingsdoelstellingen van Natura 2000-gebieden als gevolg van verstoring door licht ('s avonds en 's nachts werken), geluid en trillingen uitgesloten. Van negatieve directe effecten van de werkzaamheden op instandhoudingsdoelstellingen van Natura 2000-gebieden is dus geen sprake.

Stikstofdepositie

Door de aard en omvang van de werkzaamheden, in combinatie met de afstand (circa 90 meter) tot de dichtstbijzijnde stikstofgevoelige Natura 2000-gebieden zijn effecten van stikstofdepositie op voorhand niet uit te sluiten. De omvang en reikwijdte van de stikstofdepositie door de werkzaamheden en de gebruiksfase dienen met een AERIUS-berekening inzichtelijk gemaakt te worden. Afhankelijk van de uitkomst zijn geen vervolgstappen (geen deposities) of is een Voortoets en/of passende beoordeling nodig.

Indirecte effecten

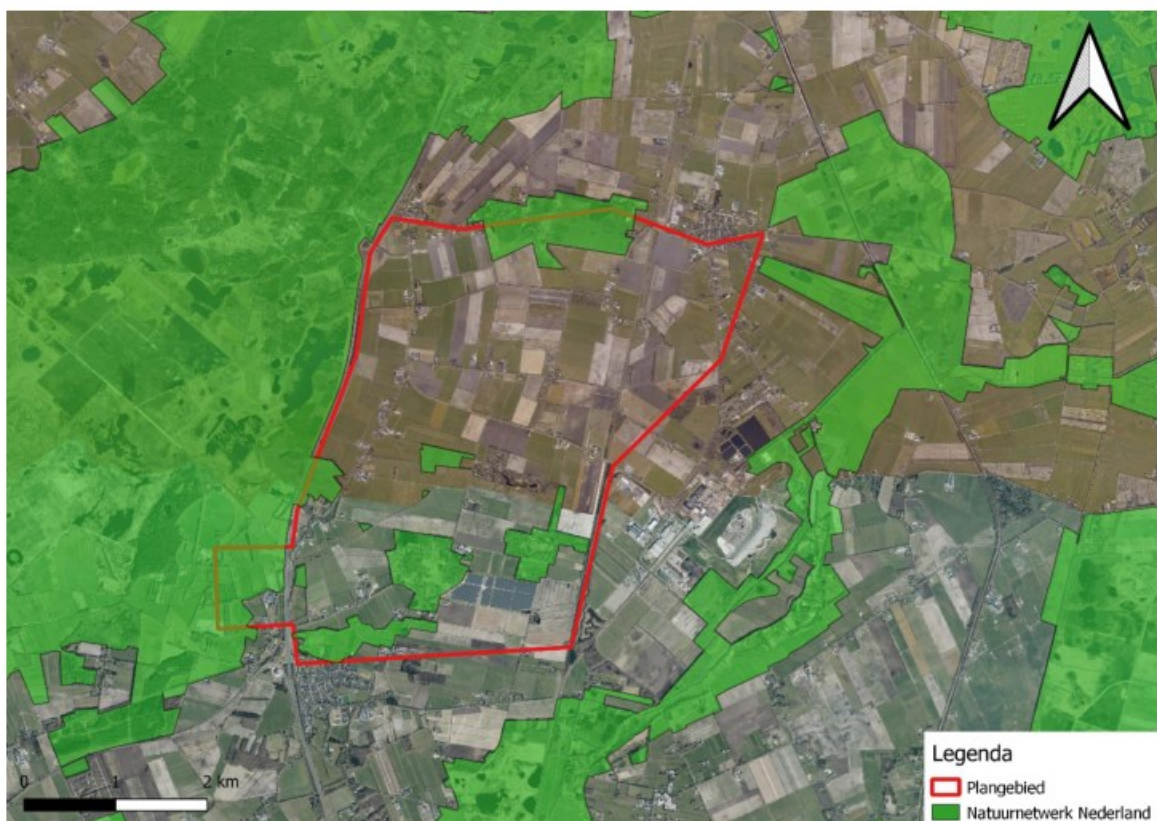
In tegenstelling tot directe effecten kunnen indirecte effecten een zeer grote reikwijdte hebben. Voorbeelden van mogelijke indirecte effecten zijn 'verontreiniging', 'verzoeting', 'verzilting', 'verdroging' of 'vernatting'. Het voornemen betreft het aanpassen van watergangen vlak rond het Dwingelderveld. Het aanpassen van watergangen zal echter geen effect hebben op het waterpeil in de watergangen. Daarnaast is er een harde afscheiding tussen het plangebied en het Dwingelderveld door de A28 en de bermsloten daarvan zullen niet verdrogen of vernatten. Als gevolg van deze werkzaamheden zijn negatieve indirecte effecten op omliggende Natura 2000-gebieden uitgesloten.

3.2 Natuurnetwerk Nederland (NNN)

3.2.1 Gegevens

Binnen het plangebied liggen verschillende gebieden behorende tot het NNN-netwerk van de provincie Drenthe (afbeelding 3.2 begrenzing van nnn-gebieden in de omgeving van het plangebied). De wezenlijke kenmerken en waarden van het dichtstbijzijnde deel van het NNN worden gevormd door de natuurbeheertypen. De natuurtypen zijn als volgt: N06.04 - vochtige heide, N06.06 - zuur ven of hoogveenven, N07.01 - droge heide, N10.02 - vochtig hooiland, N12.02 - kruiden- en faunairijk grasland, N15.02 - Dennen-, eiken- en beukenbos, N16.03 - droog bos met productie, L01.16 - bossingel en A15 - dooradering.

Afbeelding 3.2 Begrenzing van NNN-gebieden in de omgeving van het plangebied [lit. 4]

3.2.2 Effecten & conclusie

Binnen het plangebied liggen enkele gebieden die deel uitmaken van het NNN Drenthe. Omdat voor werkzaamheden bodem vergraven wordt en bomen moeten worden gekapt moet getoetst worden of de werkzaamheden de wezenlijke kenmerken en waarden van de gebieden aantasten. Daarvoor moet een 'Nee tenzij-toets' worden uitgevoerd om te kijken of er belemmeringen zijn voor provinciaal natuurbeleid.

4

SOORTENBESCHERMING

4.1 Methode

Om de aanwezigheid van beschermde flora en fauna in of rondom het plangebied vast te kunnen stellen is een bureaustudie en een verkennend veldbezoek uitgevoerd. De bureaustudie bestaat uit het raadplegen van de Nationale Databank Flora en Fauna (NDFF) [lit. 5]. Aanvullend hierop zijn, als daar aanleiding voor is, verspreidingsatlassen, internetbronnen en de op internet vrij verkrijgbare verspreidingsgegevens geraadpleegd. Ter verificatie van- en als aanvulling op de bureaustudie is een veldbezoek uitgevoerd op 6 december 2022 door een ecooloog van Witteveen+Bos. Soortgerichte inventarisaties en tellingen van afzonderlijke dier- en plantensoorten waren geen onderdeel van het veldbezoek; wel zijn toevallige waarnemingen van soorten of verblijfplaatsen genoteerd. Daarnaast is een habitatscan uitgevoerd. De inventarisatie is niet vlakdekkend en slechts indicatief, maar is voor deze fase voldoende gedetailleerd.

Op basis van de biotoopeisen van beschermde soorten, het veldbezoek en de resultaten van de bureaustudie is bepaald of beschermde soorten leefgebied kunnen vinden in en nabij het plangebied en of daar nader onderzoek naar nodig is. Aan de hand van de geplande werkzaamheden en de verstoringgevoeligheid van soorten is vervolgens bepaald of negatieve effecten kunnen optreden, en of er sprake is van een overtreding van de Wnb.

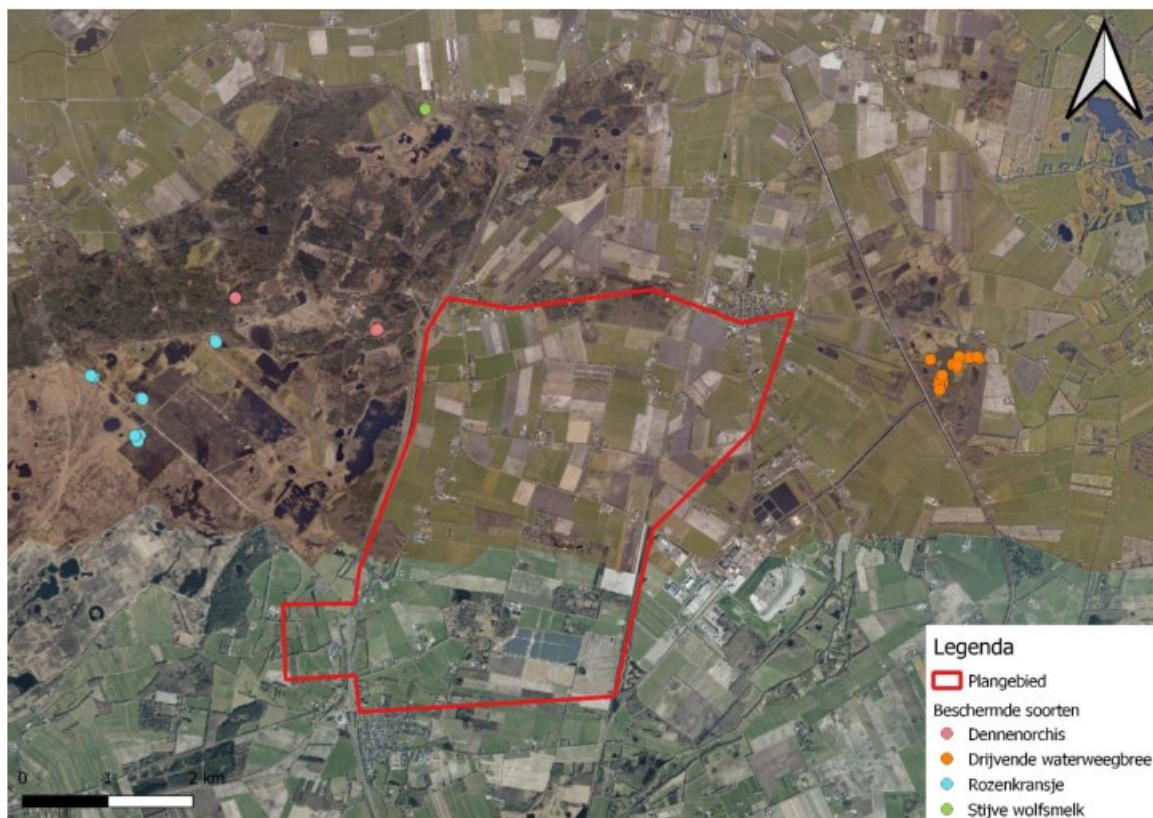
4.2 Beschrijving per soortgroep

4.2.1 Flora

Bureaustudie

Uit de NDFF [lit. 5] blijkt dat de afgelopen vijf jaar binnen drie kilometer van het plangebied de volgende beschermde plantsoorten zijn waargenomen: dennenorchis, drijvende waterweegbree, rozenkransje en stijve wolfsmelk (afbeelding 4.1). Dennenorchis is enkele keren waargenomen in het Dwingelderveld, circa 600 meter ten westen van het plangebied. Drijvende waterweegbree is een aantal keer waargenomen op het landgoed Vossenbergh, circa 2.100 meter ten oosten van het plangebied. Rozenkransje is meerdere keren waargenomen in het Dwingelderveld, circa 2.400 meter ten westen van het plangebied. Stijve wolfsmelk is eenmaal waargenomen in het noorden van het Dwingelderveld, circa 2.100 meter ten noorden van het plangebied.

Afbeelding 4.1 Waarnemingen van beschermde flora in de omgeving van het plangebied [lit. 5]¹²

De biotoopeisen van deze soorten staan beschreven in het kader hieronder.

Drijvende waterweegbree

Drijvende waterweegbree is te vinden op zonnige plaatsen in stilstaand of zwak stromend, zwak zuur tot licht basisch, voedselarm tot matig voedselrijk water met een niet of weinig humeuze zandbodem. Ook op periodiek droog vallende oevers. Ze staat voornamelijk in laaglandbeken, kanalen, vennen en poelen. Ze is vrij zeldzaam in Noord-Brabant en Noord-Limburg. Zeldzaam in het oosten en midden van het land en zeer zeldzaam in het rivierengebied en op de Waddeneilanden [lit. 6].

Dennenorchis

Dennenorchis groeit op beschaduwde plaatsen op voedselarme, droge tot vochtige, meestal zure grond. Ze wortelt in halfverteerd dennenstrooisel op goed doorluchte grond. Ze is voornamelijk te vinden in vochtige dennenbossen met een slecht ontwikkelde struiklaag, mosrijke naaldbossen, duinvalleien, soms onder berken of kraaihei in de duinen en in jeneverbesstruwelen. De kruidlaag van de groeiplaats bestaat voornamelijk uit zandzegge, gewoon struisgras en eikvaren. Bij verdere ontwikkeling van de kruidlaag naar een struiklaag verdwijnt de dennenorchis. Ze is zeldzaam op de Waddeneilanden en in de duinen bij Schoorl, zeer zeldzaam in Drenthe, Zuidoost-Friesland, Midden-Nederland en Noord-Brabant [lit. 6].

Rozenkransje

Rozenkransje is een kensoort van het Verbond van de heischrale graslanden, een verzameling van plantengemeenschappen die op heischrale graslanden op voedselarme tot matig voedselrijke, matig zure tot neutrale, droge tot vochtige gronden voorkomen. Kan ook voorkomen op grazige of vaak licht betreden plaatsen in de zeeduinen, op de heide of op open plekken met veel korstmossen. In Nederland komen nog twee populaties van Rozenkransje voor die zichzelf kunnen voortplanten: bij Bergen en op Schiermonnikoog [lit. 6].

¹ Deze informatie is afkomstig uit NDFF en mag niet zonder toestemming van BIJ12 worden verstrekt aan derden of op enige andere wijze openbaar gemaakt worden.

² Wees alert op het gebruik van puntwaarnemingen, een punt is niet per se een waarneming op die plek.

Stijve wolfsmelk

Stijve wolfsmelk staat op open, zonnige tot licht beschaduwde, vochtige, stikstofrijke, matig voedselrijke, weinig of niet bemeste klei-, en mergelbodems, vaak op stenige plaatsen. Ze groeit in akkers, langs boszomen, op kapvlakten, op slootkanten en dijken, bij heggen en in bermen [lit. 6].

Veldbezoek

Tijdens het veldbezoek is geen beschermde flora waargenomen. De vegetatie binnen het plangebied varieert erg door het gebied. Het grootste deel van het gebied bestaat uit kleinschalig agrarisch landschap wat voornamelijk bestaat uit Engels raaigras. Er zijn echter ook natte bossen, houtwallen, heide en vennen (afbeelding 4.2). Binnen het plangebied zijn geen geschikte biotopen aanwezig voor dennenorchis, drijvende waterweegbree en rozenkransje. De watergangen binnen het plangebied zijn eutroof wat geen geschikt biotoop is voor drijvende waterweegbree. De afwezigheid van dennenbossen zorgt voor ongeschikt biotoop van dennenorchis. Door de aanwezigheid van nutriëntrijk agrarisch gebied biedt het plangebied geen geschikt biotoop aan rozenkransje. Op locaties waar geen intensief beheer plaatsvindt (buiten de agrarische percelen) vindt stijve wolfsmelk geschikt biotoop.

Afbeelding 4.2 Impressie van de vegetatie binnen het plangebied

Effecten en conclusie

Uit de NDFF [lit. 5] blijkt dat er in de afgelopen vijf jaar binnen drie kilometer afstand van het plangebied waarnemingen bekend zijn van onder de Wnb beschermde flora. Het betreft dennenorchis, drijvende waterweegbree, rozenkransje en stijve wolfsmelk. Het plangebied heeft grote variatie aan landschappen maar betreft voornamelijk algemeen voorkomende vegetatietypen. Het voorkomen van voor dennenorchis, drijvende waterweegbree en rozenkransje is op basis van de biotoopeisen uitgesloten.

Alle werkzaamheden

Het voorkomen van stijve wolfsmelk is op locaties als bos- en waterranden niet uit te sluiten. De werkzaamheden hebben mogelijk het vernielen van groeiplaatsen van deze soort tot gevolg, hetgeen een overtreding van de Wnb betreft. Geadviseerd wordt ter plaatse van de geplande werkzaamheden in de bloeiperiode (juni-september) 2 veldbezoeken te doen om onderzoek naar de aanwezigheid van deze soort te doen [lit. 7]. Indien de soort niet wordt aangetroffen bestaan geen belemmeringen vanuit beschermde flora en zijn vervolgstappen in het kader van de Wnb voor deze soortgroep niet nodig. Indien de soort wél wordt aangetroffen, mag deze niet geplukt, verzameld, afgesneden, ontworteld of vernield worden, en dienen de groeiplaatsen dus te worden ontzien. Mogelijk kunnen beschermde planten in het geheel worden uitgegraven en levend verplaatst naar een alternatieve groeiplaats buiten de invloedssfeer van de werkzaamheden. Dit mag echter alleen nadat hiervoor ontheffing is verleend in het kader van der Wnb.

4.2.2 Grondgebonden zoogdieren

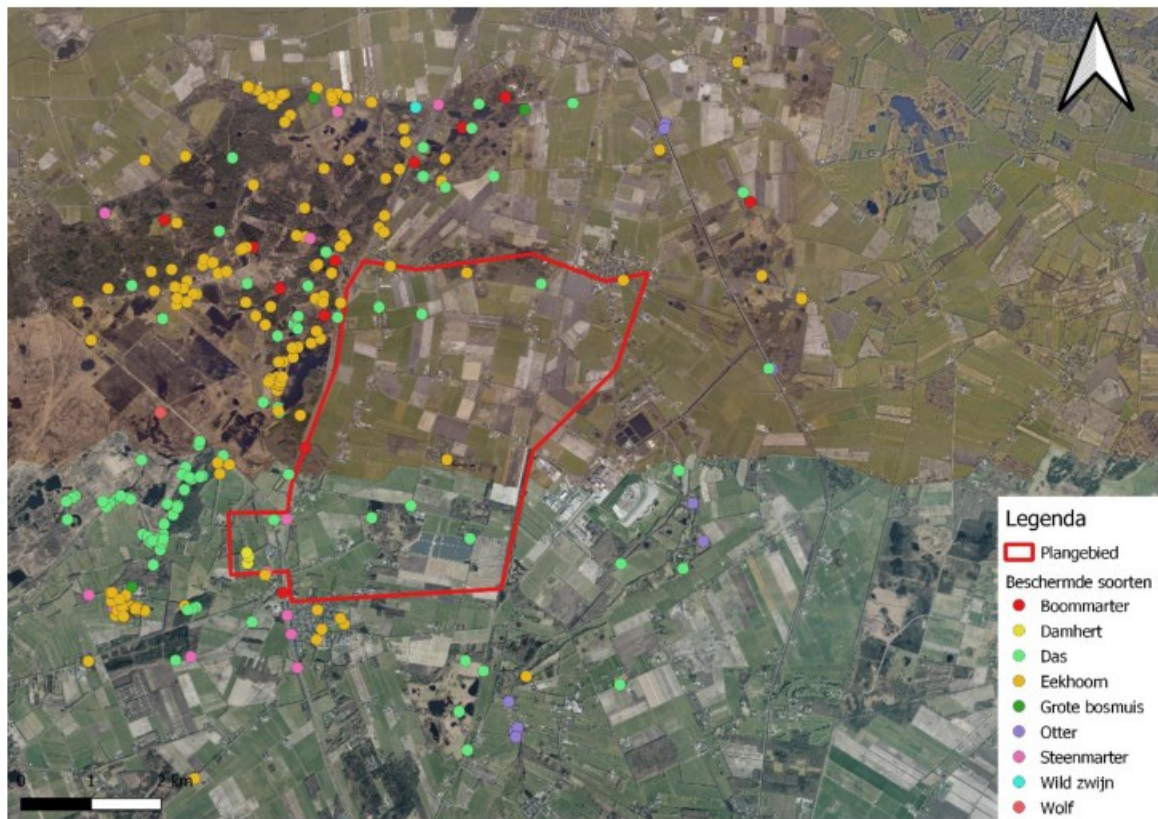
Bureaustudie

Op basis van de NDFF [lit. 5] zijn in de afgelopen vijf jaar binnen drie kilometer van het plangebied waarnemingen bekend van een groot aantal zoogdiersoorten die beschermd zijn onder het beschermingsregime 'Andere soorten' van de Wnb, zoals bunzing, egel, haas en hermelijn en algemeen voorkomende muizensoorten. Voor deze soorten geldt binnen de provincie Drenthe een vrijstelling in het kader van ruimtelijke ingrepen.

Ook zijn waarnemingen bekend van verschillende niet-vrijgestelde 'Andere soorten' van de Wnb: boommarter, damhert, das, eekhoorn, grote bosmuis, steenmarter en wild zwijn. Boommarter is voornamelijk verspreid door het Dwingelderveld waargenomen. Damhert is binnen het plangebied waargenomen aan de westzijde van de A28. Das is verspreid door het gehele onderzoeksgebied waargenomen (zowel binnen als buiten het plangebied) met enkele zwaartepunten in het Dwingelderveld. Eekhoorn is voornamelijk buiten het plangebied waargenomen met een zwaartepunt in het Dwingelderveld en in de bossen rond het buurtschap Anholt. Er zijn enkele waarnemingen van eekhoorn gedaan in de bossen binnen het plangebied. Grote bosmuis is tweemaal waargenomen in het noorden van het Dwingelderveld en tweemaal in de bossen rond het buurtschap Anholt. Steenmarter is verspreid in de bossen rond het buurtschap Anholt waargenomen. Ook zijn enkele verkeersslachtoffers bekend van steenmarter langs de A28. Daarnaast is hij enkele keren verspreid door het Dwingelderveld waargenomen. Wild zwijn is eenmaal waargenomen in het noorden van Dwingelderveld op circa 2200 meter ten noorden van het plangebied.

Daarnaast zijn in de omgeving van het plangebied ook verschillende waarnemingen bekend van de Habitatrichtlijnsoort otter en wolf. Otter is verspreid langs de Oude Diep en het Linthorst-Homan kanaal waargenomen. Wolf is eenmaal waargenomen in het Dwingelderveld.

Afbeelding 4.3 Waarnemingen van beschermde grondgebonden zoogdieren in de omgeving van het plangebied [lit. 5]¹²

De biotoopetypen van deze soort worden in onderstaand kader beschreven.

Otter

De otter leeft in oeverzones met voldoende dekking en rust van allerlei soorten stromende wateren, zoals meren, plassen, rivieren, kanalen, beken en moerassen. Maar ook in kustzones, rotskusten en estuaria.

Ze leven in schoon en zoet water, waar voldoende voedsel, dekking en rust is. In brakke en zoute wateren (in Europa) komen ze alleen voor als er zoet water in de omgeving is, omdat ze dat nodig hebben voor het schoonhouden van hun pels en als drinkwater [lit. 8].

Wolf

De wolf komt al een aantal jaren al trekkend door Nederland. Hierbij ging het voornamelijk om jonge mannetjes op zoek naar een nieuw territorium. Sinds 2019 heeft zich op de Veluwe een koppel wolven gevestigd, en hebben deze ook jongen gekregen. De wolf heeft een breed scala aan leefgebieden. De soort is een echte cultuurvolger en heeft geleerd te leven in gebieden waar ook mensen wonen. Deze gebieden bieden namelijk vaak dekking en voedsel [lit. 8].

Boommarter

De boommarter leeft bij voorkeur in bossen. Als behendige klimmer en springer kan hij zijn leefgebied vanaf de grond tot in de boomtoppen benutten. Bij de boommarter wordt al gauw gedacht aan oud (loof)bos. In Nederland klopt dat beeld in ieder geval niet; de boommarter komt hier in allerlei typen en leeftijden bos voor. Boommarters leven bijvoorbeeld ook in de jonge bossen van de Flevopolders en in Moerasbossen in Overijssel en Utrecht [lit. 8].

¹ Deze informatie is afkomstig uit NDFF en mag niet zonder toestemming van BIJ12 worden verstrekt aan derden of op enige andere wijze openbaar gemaakt worden.

² Wees alert op het gebruik van puntwaarnemingen, een punt is niet per se een waarneming op die plek.

Damhert

Het damhert heeft een voorkeur voor lichte loofbossen en gemengde bossen. In uitgestrekte naaldbossen wordt de soort minder vaak waargenomen. De voorkeur gaat specifiek uit naar oude bossen met een dichte onderbegroeiing waar het belangrijk is dat er voldoende gras aanwezig is. Ook komt de soort voor in randzones bij open plekken, akkerranden en graslanden en in parkachtige bosgebieden. In Nederland zijn er enkele grote populaties damherten in het Kennemerland, de Amsterdamse waterleidingduinen, de Kop van Schouwen en de Veluwe. Verder zwerven er door het land hier en daar kleine groepjes damherten gevormd door ontsnapte dieren [lit. 8].

Das

De das leeft in allerlei soorten biotopen, met een voorkeur voor kleinschalig akker- en weidelandschap met verspreide bosjes, heggen en houtwallen. Maar ook andere open terreinen, zoals vochtige heiden en rivierdalen zijn geschikte gebieden. Zelfs in afgravingen, oude ertsmijnen, op kliffen en onder gebouwen wordt de das soms aangetroffen. Het leefgebied van de das moet voldoen aan voldoende dekking, weinig verstoring, een groot voedselaanbod en een bodem waarin ze goed kunnen graven, met een grondwaterstand van tenminste 1,5 m onder het maaiveld [lit. 8].

Eekhoorn

Het verspreidingsgebied van de eekhoorn strekt zich uit over heel Europa en Noord-Azië. Ze leven tot op een hoogte van 2000 meter. De eekhoorn komt in grote delen van Nederland voor, vooral in Drenthe, Overijssel, Utrecht, Gelderland, Noord-Brabant en Limburg. Ook in de duinen van Noord- en Zuid-Holland komen eekhoorns voor. Tussen 1960 en 1970 brak een virusziekte uit waardoor de eekhoorn in het hele land zeldzaam werd. Na 1970 heeft herstel plaatsgevonden. Eekhoorns komen voor in loofbos, naaldbos of gemengd bos maar ook in tuinen, parken en houtwallen in de buurt van bos. Mits er voldoende voedsel beschikbaar is, komen ze ook in bebouwd gebied. Hun voorkeur gaat uit naar ouder bos (naaldbomen ouder dan 20 jaar en loofbomen ouder dan 40-80 jaar) omdat daar meer voedsel en nestgelegenheid is [lit. 8].

Grote bosmuis

De grote bosmuis komt in Nederland slechts in Zuid-Limburg en in het uiterste oosten voor. De soort komt voor in veel verschillende biotopen mits er voldoende dekking is zoals lage begroeiing of verspreid liggende stenen. De soort is te vinden in bosranden met weinig ondergroei, parken, duinen, tuinen, heide, braakliggend land en niet te nat rietland. Wel heeft de grote bosmuis een voorkeur voor open eiken- en beukenbossen, met een uitgebreide struiklaag en weinig ondergroei [lit. 8].

Steenmarter

De steenmarter dankt zijn naam aan zijn voorkeur voor steenachtige biotopen en schuilplaatsen, zoals steengroeven, rotsige hellingen en gebouwen. De steenmarter komt vooral voor in parklandschap, maar ook in volkomen bosloze gebieden, steengroeven en rotsige hellingen. Hij is vooral te vinden in de nabijheid van dorpen en boerderijen en tegenwoordig zelfs in grote steden (de steenmarter is een 'cultuurvolger'). Hij heeft een voorkeur voor gebieden met kleinschalige landbouw, met oude schuren, heggen en geriefhoutbosjes. Daarbij is de aanwezigheid van elementen zoals groenstroken, heggen, bosjes, greppels en bermen van belang, omdat de steenmarter daar zijn voedsel zoekt [lit. 8].

Wild zwijn

Het wild zwijn leeft bij voorkeur in droge en natte voedselrijke loofbossen en gemengde bossen. Eiken- en beukenbossen genieten duidelijk de voorkeur van de soort. Een voorwaarde voor de soort is de aanwezigheid van ondiepe poelen (zoelen) waarin ze modderbaden kunnen nemen [lit. 8].

Veldbezoek

Tijdens het veldbezoek zijn geen waarnemingen gedaan van, onder de Wnb, beschermde grondgebonden zoogdiersoorten. Het plangebied biedt wel geschikt biotoop aan verschillende 'Andere soorten' van de Wnb waarvoor in provincie Drenthe een vrijstelling geldt, zoals soorten als egel, konijn, haas en verschillende algemeen voorkomende muizensoorten. Tijdens het veldbezoek zijn waarnemingen gedaan van sporen van das (afbeelding 4.4) en ree. Het plangebied is leefgebied voor tal van grondgebonden zoogdieren. Het kleinschalige agrarische landschap zorgt voor voldoende beschutting en voedsel. Voor de niet vrijgestelde 'Andere soorten' boommarter, damhert, das, eekhoorn, grote bosmuis, steenmarter en wild zwijn is er genoeg bosrijk landschap in het plangebied om te foerageren en verschuilen. Voor deze soorten is het plangebied een geschikt biotoop.

Voor de Habitatrichtlijnsoort otter zijn er meerdere brede watergangen die kunnen dienen als migratieroute of marginaal foerageergebied (intensief onderhoud, weinig oever- en submerse vegetatie, weinig vis). Daarnaast is in het plangebied genoeg bosrijk landschap voor wolf om te foerageren en schuilen. Een toevallige passant van beide HR-soorten in het plangebied valt niet uit te sluiten. Voor beide soorten is binnen het plangebied echter geen sprake van een essentieel onderdeel van het leefgebied doordat hier het (agrarisch) beheer doorgaans te intensief voor is.

Afbeelding 4.4 Waargenomen dassensporen binnen het plangebied

Effecten en conclusie

Het voorkomen van verschillende soorten grondgebonden zoogdieren ('Andere soorten' van de Wnb) zoals egel, konijn, haas en verschillende algemeen voorkomende muizensoorten kan op basis van het aanwezige biotoop en de ligging van het plangebied niet worden uitgesloten. Voor deze soorten geldt binnen de provincie Drenthe een vrijstelling voor artikel 3.10 (doden van dieren of beschadigen/vernielen van vaste voortplantingsplaatsen of rustplaatsen) in het kader van bestendig beheer en onderhoud bij ruimtelijke ingrepen. Een ontheffingsaanvraag en/of aanvullende maatregelen, dan wel compenserende maatregelen zijn voor deze vrijgestelde soorten niet nodig. Wel geldt te allen tijden de zorgplicht (artikel 1.11 Wnb).

Boommarter, damhert, das, eekhoorn, grote bosmuis, steenmarter en wild zwijn zijn echter in de provincie Drenthe niet vrijgesteld en kunnen binnen de grenzen van het plangebied niet uitgesloten worden.

Het voorkomen van de Habitatrichtlijnsoorten otter en wolf binnen het plangebied is ook niet uitgesloten.

Kleine technische werkzaamheden

Door de kleinschaligheid van de werkzaamheden zijn negatieve effecten op niet-vrijgesteld 'Andere soorten' en Habitatrichtlijnsoorten uitgesloten. De werkzaamheden hebben slechts een zeer lokale verstoring tot gevolg en zullen ten hoogste passerende individuen van deze soortgroep verstoren. Er worden geen essentiële onderdelen van het leefgebied verstoord of vernietigd.

Werkzaamheden aan bestaande watergangen

De werkzaamheden aan bestaande watergangen kunnen invloed hebben op het leefgebied van otter. Echter betreffen de watergangen binnen het plangebied geen essentieel leefgebied van otter. Een passerend individu is niet geheel uit te sluiten, echter is otter zo mobiel dat deze ver buiten de verstoring van de werkzaamheden blijft.

Indien in bosschages werkzaamheden plaatsvinden is er kans op vernietiging van leefgebied en doding van boommarter, das, eekhoorn, grote bosmuis en steenmarter. De locaties waar werkzaamheden in bossen plaatsvinden moet nader onderzoek worden gedaan naar de aanwezigheid van verblijfplaatsen van deze soorten. De verblijfplaatsen mogen niet aangetast worden door de werkzaamheden.

Veranderingen aan maaiveld

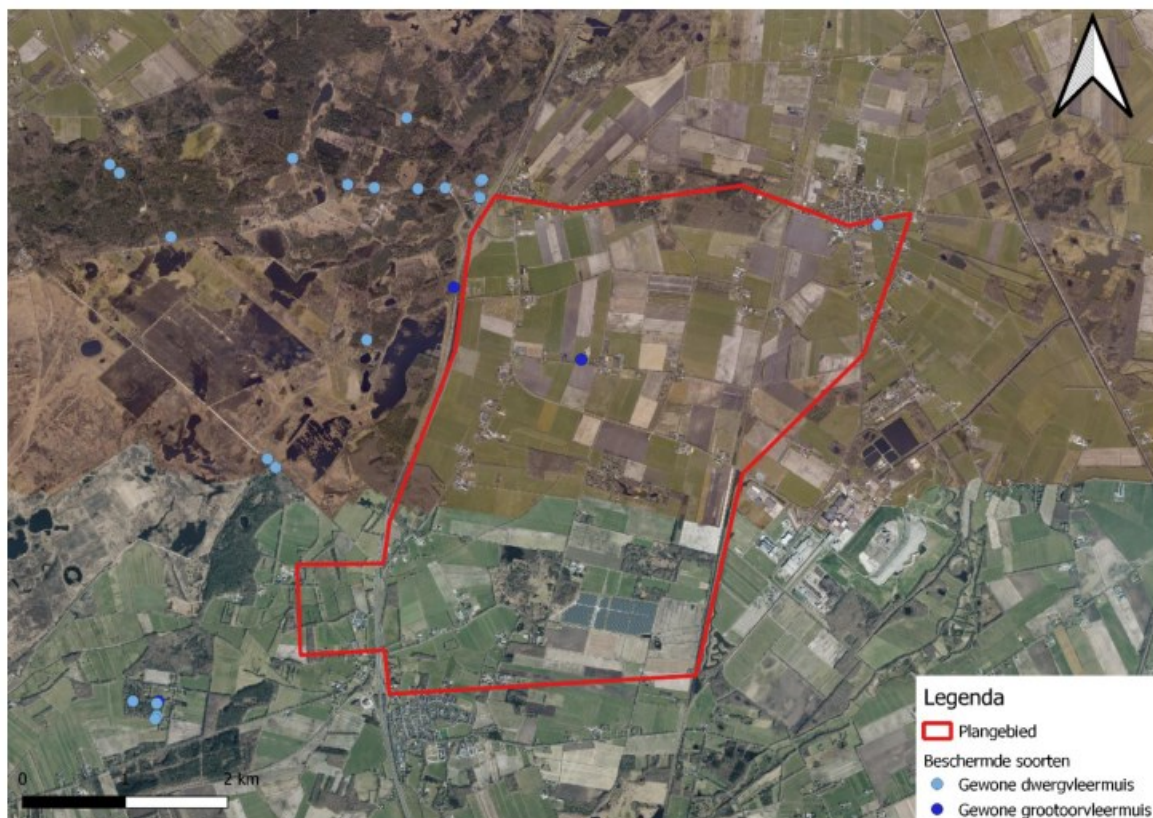
Het merendeel van de locaties waar veranderingen aan het maaiveld plaatsvinden zijn geen essentiële onderdelen van het leefgebied van grondgebonden zoogdieren te vinden. De percelen waar deze werkzaamheden op worden gedaan betreffen agrarische weilanden en jonge bossen. De habitatkenmerken van deze locaties zijn ongeschikt voor beschermde grondgebonden zoogdieren. Echter worden enkele werkzaamheden in meer natuurlijke, oudere bosschages uitgevoerd. Bij deze werkzaamheden is kans op vernietiging van leefgebied en doding van boommarter, das, eekhoorn, grote bosmuis en steenmarter. De locaties waar werkzaamheden in bossen plaatsvinden moet nader onderzoek worden gedaan naar de aanwezigheid van verblijfplaatsen van deze soorten. Eventueel aanwezige verblijfplaatsen mogen niet aangetast worden door de werkzaamheden.

4.2.3 Vleermuizen

Bureaustudie

Alle soorten vleermuizen zijn in Nederland beschermd onder de Wnb en vallen onder bijlage IV van de Habitatrichtlijn (HR). Volgens de NDFF [lit. 5] komen er tenminste twee soorten vleermuizen voor in de directe omgeving van het plangebied. Het betreft waarnemingen in de afgelopen vijf jaar binnen drie kilometer van het plangebied van overvliegende en/ of foeragerende individuen van gewone dwergvleermuis en gewone grootoorvleermuis (afbeelding 4.5). Uit de verspreidingsatlas kwam echter ook dat gewone baardvleermuis, franjestaart, laatvlieger, meervleermuis, rosse vleermuis, ruige dwergvleermuis en watervleermuis in de omgeving van het plangebied voorkomen [lit. 6].

Afbeelding 4.5 Waarnemingen van vleermuizen in de omgeving van het plangebied [lit. 5]¹²

De biotooppeisen van de soorten staan in onderstaand kader beschreven.

Gewone baardvleermuis

De gewone baardvleermuis wordt voornamelijk aangetroffen in bossen, aan bosranden en in kleinschalige gesloten landschappen. Hier foerageren ze voornamelijk in de open ruimtes zoals boven paden, beken, open plekken en langs houtwallen. In de zomer verblijft de gewone baardvleermuis zich in bomen, nest- of vleermuiskasten, zolders, of de ruimte achter gevelbetimmering en vensterluiken van gebouwen. De soort jaagt op 1 tot 3 kilometer van de kraamkolonie en vliegt bij voorkeur langs lijnvormige structuren. In de winter worden vooral ondergrondse ruimten gebruikt voor als verblijfplaats. Voorbeelden hiervan zijn mergelgroeven, bunkers, forten, vestingwerken, oude steenfabrieken, ijskelders en (kasteel)kelders [lit. 9].

Franjestaart

De franjestaart is een soort van half open tot zeer dicht bos en kleinschalig, gesloten landschap. De soort wordt vaak in of bij relatief waterrijk, vochtig (loof)bos gevonden en jaagt daar in lanen, tussen en door de boomkronen, boven en rondom vijvers, grachten en beken en in open broekbos. Gebruikt als zomeronderkomen vooral spleten, scheuren en spechtengaten in bomen en in mindere mate zolders en schuren. Als winterverblijf zijn vooral onderaardse locaties bekend zoals grotten, kalksteengroeven, bunkers, forten, vestingwerken, oude steenfabrieken, ijs- en kasteelkelders. Voor vliegroutes wordt begeleidende vegetatie zeer strikt gevolgd [lit. 9].

Gewone dwergvleermuis

(Kraam)kolonies zijn in Nederland vooral in gebouwen, in spouwmuren, achter betimmering en daklijsten, of onder dakpannen gevonden. Gewone dwergvleermuizen zijn plaatstrouw, maar gebruiken meerdere verblijfplaatsen en verhuizen relatief vaak. Gebouwen worden ook als winterverblijf gebruikt, waarbij vergelijkbare plaatsen als in de zomer benut worden. Overwinterende gewone dwergvleermuizen worden vooral bij toeval gevonden in spouwmuren, onder dakpannen, achter betimmering en daklijsten. Daarnaast zijn ze ook in spleten in de muur van kerktorens, en in spleten in grotten, groeves, betonnen bruggen en parkeergarages en dergelijke gevonden. Ze kiezen temperatuurgevoelige winterslaapplaatsen. Bij vorst zoeken ze vaak verwarmde huizen op [lit. 9].

¹ Deze informatie is afkomstig uit NDFF en mag niet zonder toestemming van BIJ12 worden verstrekt aan derden of op enige andere wijze openbaar gemaakt worden.

² Wees alert op het gebruik van puntwaarnemingen, een punt is niet per se een waarneming op die plek.

Gewone grootoorvleermuis

De gewone grootoorvleermuis komt verspreid over heel Nederland voor, maar nergens in grote aantallen. De soort is sterk gebonden aan kleinschalig landschap en bosgebieden en is in de open polderlandschappen in West- en Noord-Nederland een zeldzaamheid. De gewone grootoorvleermuis gebruikt zeer uiteenlopende soorten verblijfplaatsen. Ze worden in de zomer aangetroffen op zolders, achter betimmeringen, daklijsten en vensterluiken, in spouwmuren en onder dakpannen, in holten en spleten in bomen en in nest- en vleermuiskasten. Ze verhuizen vaak. Als winterverblijf worden vooral ondergrondse ruimten gebruikt, zoals grotten, kalksteengroeven, oude steenfabrieken, bunkers, forten, vestingwerken, ijskelders en (kasteel)kelders [lit. 9].

Laatvlieger

Kraamkolonies komen voor zover bekend alleen in gebouwen voor. Ze wonen in de spouwmuur, achter de betimmering, onder daklijsten en dakpannen of onder het lood rondom de schoorsteen. Soms worden ze ook op zolders aangetroffen. Laatvliegers bewonen een netwerk van verschillende huizen die op een afstand van hooguit enkele honderden meters van elkaar liggen. Ze verhuizen soms wel, maar zijn in principe erg plaats- en gebiedstrouw. In de winter zoeken laatvliegers nauwe en relatief droge plaatsen op zoals spouwmuren, spleten en scheuren in zolders, oude kelders en soms ook kieren dicht bij de ingang van grotten [lit. 9].

Meervleermuis

Kolonies van meervleermuizen bevinden zich vrijwel altijd in gebouwen zoals op kerkzolders, in spouwmuren en onder dakpannen. In de winter verdwijnen de meeste meervleermuizen op mysterieuze wijze. In Nederland worden in de winter totaal ongeveer 400 meervleermuizen waargenomen. Voor zover we weten overwinteren meervleermuizen in Nederland in mergelgroeven, bunkers, forten, vestingwerken, oude steenfabrieken en kelders. Ook worden af en toe dieren waargenomen in gebouwen. De vleermuis vliegt na zonsondergang uit, waarbij afstanden tot zo'n 10 km worden overbrugd [lit. 9].

Rosse vleermuis

Kraamkolonies zijn hoofdzakelijk bekend uit laaggelegen gebieden in Noord-Duitsland en Nederland. De rosse vleermuis is in West-Europa een uitgesproken boombewonende soort. Zowel solitaire mannetjes, groepen vrouwtjes met jongen, als dieren in winterslaap gebruiken boomholten als onderkomen. In Midden-Europa staat de rosse vleermuis bekend als een trekkende soort. Met behulp van ringonderzoek zijn in het verleden ook in Nederland waarnemingen gedaan die wijzen op trek. Anderzijds zijn er gebieden waar tijdens alle seizoenen rosse vleermuizen gevonden kunnen worden [lit. 9].

Ruige dwergvleermuis

Uit het buitenland zijn verblijfplaatsen vooral aangetroffen in spleten en gaten in bomen, in nest- en vleermuiskasten, in gebouwen achter betimmeringen, achter daklijsten, onder dakbedekking en op zolders. Twee Nederlandse kolonies bewoonden spouwmuren. Vele solitaire mannetjes of kleine groepen zijn gevonden in spleten en gaten in bomen, achter loshangend schors en in kasten. Als winterverblijf zijn gebouwen (spouwmuur, dakpannen, betimmering), houtstapels, maar ook boomholtes en nest- en vleermuiskasten bekend [lit. 9].

Watervleermuis

De watervleermuis is een boombewonende soort van half open tot gesloten, waterrijk en bosrijk landschap. Grotere dichtheden worden vooral daar gevonden waar zowel beschut water als ouder bos of oudere bomen aanwezig zijn. De verspreiding toont een duidelijke binding met de oudere bossen in de duinen in het westen van Nederland, en de bossen op de hogere zandgronden en het krijtlandschap in het oosten en zuiden van Nederland. Desondanks komt de soort ook voor in het laagland op plaatsen waar oudere bossen of parken aanwezig zijn. In het noordwestelijke laagland worden in bosarme omgeving soms kleine groepen op zolders gevonden [lit. 9].

Veldbezoek

Tijdens het veldbezoek werden geen waarnemingen gedaan van (sporen van) vleermuizen. In het plangebied zijn tal van structuren die geschikt biotoop bieden aan verschillende vleermuizen zoals bomenrijen, bosschages, waterwegen en oude boerderijen. Deze structuren kunnen gebruikt worden om te foerageren, langs te vliegen of in te verblijven. Tijdens het veldbezoek zijn geen holtes of spleten in bomen of gebouwen waargenomen. Echter is het voorkomen van geschikte verblijfplaatsen binnen het plangebied zeer waarschijnlijk door de grootte en het aantal bosschages en oude boerderijen.

Afbeelding 4.6 Voorbeelden van geschikte vliegroutes of foerageergebied voor vleermuizen

Effecten en conclusie

Foerageergebied en vliegroutes kleine technische werkzaamheden

In het kader van deze kleinschalige werkzaamheden worden geen sloten gedempt of bomen gekapt. Daarbij hebben de werkzaamheden slechts een beperkte verstoring door geluid of trillingen tot gevolg. Eventueel in de directe omgeving foeragerende of migrerende vleermuizen hebben voldoende uitwijkmogelijkheden. Een overtreding van de Wnb treedt niet op.

Foerageergebied en vliegroutes werkzaamheden aan waterwegen en veranderingen aan maaiveld

Deze werkzaamheden hebben niet de verstoring van essentieel foerageergebied tot gevolg. De werkzaamheden worden overdag uitgevoerd dus de verstoring van actieve dieren treed niet op. Er worden geen bossen gekapt of waterwegen gedempt. Het is daarmee uitgesloten dat het voornemen leidt tot vernietiging van essentiële foerageergebieden.

Onder deze werkzaamheden valt ook het dempen van waterwegen. Er worden in het plangebied twee waterwegen gedempt. Een van deze waterwegen stond droog tijdens het bezoek, was 1 meter breed en liep langs een bosrand. De andere waterweg wordt gedempt om een meander in de Ruiner Aa aan te brengen. De functie van de waterwegen na de werkzaamheden blijft hetzelfde. Het is daarmee uitgesloten dat het voornemen leidt tot vernietiging van essentiële foerageergebieden of vliegroutes voor vleermuizen.

Deze werkzaamheden aan de waterwegen hebben geen effect op de functie van de waterwegen als vliegroute. Indien bomenrijen worden gekapt en/of er onderbrekingen in bomenrijen of houtwallen van meer dan 20 meter ontstaan, dient onderzoek te worden gedaan naar het gebruik van de bomenrij als vliegroute. Dit onderzoek naar vliegroutes vindt plaats in de periode 15 mei t/m 15 september en betreft twee bezoeken conform het vleermuisprotocol 2021.

Algemene mitigerende maatregelen foerageergebied en vliegroutes

Wel kunnen in de omgeving foeragerende en overvliegende vleermuizen worden verstoord, wanneer de werkzaamheden zorgen voor geluid, licht of trillingen in het gebied. Het verstoren (en daarmee tevens indirect aantasten van het leefgebied) van vleermuizen is onder de Wnb verboden. Deze vorm van verstoring is echter te voorkomen door werkzaamheden uit te voeren buiten de actieve periode voor vleermuizen, bij daglicht (tussen een uur na zonsopkomst en een uur voor zonsondergang) en bij voorkeur in de winterperiode (december tot februari). Waar verlichting nodig is dient gebruik te worden gemaakt van efficiënt lichtbeheer. Dit kan door:

- gebruik te maken van vleermuisvriendelijke verlichting;
- het kunstmatig licht enkel daar te richten waar het ook daadwerkelijk nodig is (doelgericht);
- gebruikt te maken van armaturen die het licht door middel van een scherpe bundel één bepaalde kant (en weg van het foerageergebied/ de vliegroute) richten;
- gebruik te maken van aangepaste armaturen die verstrooiing van licht minimaliseren;
- het aantal lampen, de lichtintensiteit en het gebruik van hoge lichtmasten met veel lichtverstrooiing te beperken;
- voor en na de werkzaamheden het gebruik van kunstverlichting te beperken tot enkel verlichting ter beveiliging van opslagterreinen. Ook hiervoor gelden de bovenvermelde restricties.

Verblijfplaatsen alle werkzaamheden

De aanwezigheid van verblijfplaatsen in bomen in het gehele plangebied is niet uit te sluiten. De werkzaamheden bestaan uit het ontgraven van waterwegen met (mini-)kranen en de aan- en afvoer van grond met behulp van vrachtwagens of dumpers. Indien de inzet van zwaar materieel binnen 10 meter van bomen plaatsvindt kan er verstoring plaatsvinden door geluid en trillingen [lit. 1]. Gedurende de periode dat vleermuizen gebruik maken van bomen april t/m oktober kunnen de werkzaamheden dus verstoring van verblijfplaatsen veroorzaken. Dit betreft een overtreding van de Wnb. Geadviseerd wordt de werkzaamheden in de directe nabijheid van bomen buiten de actieve periode van vleermuizen uit te voeren (november t/m maart).

Indien er bomen gekapt moeten worden voor deze werkzaamheden is er kans op vernietiging van verblijfplaatsen van vleermuizen en dient een holtenonderzoek te worden gedaan en eventueel vervolgonderzoek naar de functie van de verblijfplaats. Een dergelijk onderzoek bestaat uit vier bezoeken in de periode mei t/m september en wordt uitgevoerd conform het vleermuisprotocol 2021. Indien verblijfplaatsen van vleermuizen in de te kappen bomen worden aangetroffen is voor het kappen van de bomen ontheffing nodig.

4.2.4 Vogels

Bureaustudie

In de afgelopen vijf jaar werden binnen drie kilometer van het plangebied verschillende vogelsoorten waargenomen zoals merel, kraai en kauw. Daarnaast werden in de omgeving van het plangebied ook verschillende soorten waargenomen waarvan de nesten jaarrond beschermd zijn. Het betreft boomvalk, buizerd, gierzwaluw, grote gele kwikstaart, havik, huismus, kerkuil, oehoe, ooievaar, ransuil, roek, slechtvalk, sperwer, steenuil, wespendif en zwarte wouw [lit. 5]. Het betreft vooral waarnemingen van overvliegende en foeragerende individuen. Van boomvalk, buizerd, havik, huismus, ooievaar, roek, slechtvalk, sperwer en wespendif zijn echter ook nest- en/of territoriumindicerende waarnemingen bekend of verblijfplaatsen vastgesteld. Boomvalk is eenmaal nest-indicerend in het Dwingelderveld waargenomen. Buizerd is verspreid rond het plangebied nest-indicerend waargenomen, zowel in het Dwingelderveld als in het agrarische buitengebied. Havik is eenmaal nest-indicerend waargenomen in het Dwingelderveld. Huismus is tweemaal nest-indicerend waargenomen rond het buurtschap Anholt. Roek en slechtvalk zijn nestindicerend op een bedrijventerrein waargenomen, circa 700 meter ten oosten van het plangebied. Nest-indicerende waarnemingen van ooievaar concentreren zich rond de A28 ten noorden van het Dwingelderveld, rond de spoorlijn ter hoogte van de Boerveense plassen en het bungalowpark Nuilerveld. Wespendif is tweemaal verspreid door het Dwingelderveld nest-indicerend waargenomen.

Afbeelding 4.7 Nest-indicerende waarnemingen van vogels met jaarrond beschermd nesten in de omgeving van het plangebied [lit. 5]¹²

De biotopeneisen van de soorten staan in onderstaand kader beschreven.

Boomvalk

Broedt in allerlei typen bos, liefst in halfopen bos of aan de randen ervan, ook wel in solitaire bomen; bijna overal waar kraaien en eksters broeden. Dus ook regelmatig in populierensingels, op erven en in hoogspanningsmasten en in stadsparken. Concentraties boomvalken vaak waar veel libellen zijn [lit. 10].

Buizerd

Is te vinden in uitgestrekte bossen afgewisseld met heide en boerenland, moerasbossen, boerenland met bosjes en houtwallen, duinvalleien met struweel, bosjes in steden. Combinatie van geschikte nestgelegenheid (bos of een bosje) met open land met veel voedsel is ideaal [lit. 10].

Havik

Combinatie van bos met geschikte nestbomen met open land om te jagen. Broedt in naald- en loofbossen, ook in moerasbos, soms in parken. Jaagt in het bos, maar ook in tussenliggende weilanden en akkers, in aangrenzende open gebieden (heide en hoogveen, moerassen, boerenland) en steeds vaker ook in de stad. Belangrijk is de aanwezigheid van geschikte prooien. In de winter ook in nog opener terrein te vinden, zoals kwelders [lit. 10].

Huisemus

Huismussen stellen prijs op een rommelige menselijke omgeving, met struikgewas, schuren, weilanden met vee, gemorst graan en zo verder. Talrijkst in dorpen en in oudere buitenwijken, met rommelige tuinen. Als er veel hoge bomen staan, verdwijnt de huismus. De huismus heeft 2 tot 3 legsels per broedseizoen met elk 4-6 eieren. Broedduur: 11-12 dagen. Huismussen broeden in een los kolonieverband. Het nest wordt vooral gemaakt onder dakpannen, in gaten en kieren van gebouwen en in mussenkasten. Het slordige nest bestaat uit takjes, stro, veertjes en hondenharen [lit. 10].

¹ Deze informatie is afkomstig uit NDFF en mag niet zonder toestemming van BIJ12 worden verstrekt aan derden of op enige andere wijze openbaar gemaakt worden.

² Wees alert op het gebruik van puntwaarnemingen, een punt is niet per se een waarneming op die plek.

Ooievaar

Het leefgebied bestaat uit extensief beheerde weilanden in veenweidegebieden en uiterwaarden met een hoge waterstand. Voor een broedplek maakt de ooievaar gebruik van kunstmatige nestgelegenheden op daken en wagenwielen, maar hij broedt ook in zelfgemaakte nesten in bomen [lit. 10].

Roek

Roekenkolonies bevinden zich vaak in vrijstaande, hoge groepen bomen (vaak populieren) langs snelwegen, treinsporen of kanalen; ook wel in dorpen. In de buurt liggen graslanden waar ze hun voedsel zoeken. Broedt grofweg ten oosten van de lijn Breda - Gouda - Arnhem - Harlingen, in de winter verspreidt hij zich onder meer via snelwegen westelijker [lit. 10].

Slechtvalk

Broedt op kliffen en op bergwanden, in nissen en op richels; ook in oude nesten van roofvogels en kraaien. Steeds vaker in nestkasten. In Nederland in steden (kantoorgebouwen, torens) en in open boerenland in hoogspanningsmasten. Soms op de grond (Waddeneilanden). Jaagt vaak ver van het nest, in open landschappen met veel vogels. Buiten de broedtijd meestal in open landschappen, in boerenland, uiterwaarden op kwelders e.d. Zit vaak op de grond of op een paaltje, maar ook op een hoog uitkijkpunt (masten). Groot aanbod aan prooiën cruciaal [lit. 10].

Sperwer

Broedt in bossen, soms tuinen en parken, meestal in een dicht, jong bos met naaldbomen (fijnspar, lariks), het liefst in halfopen landschappen. Soms ook in de stad of in tuinen, in open boerenland in windsingels, bosjes en op erven [lit. 10].

Wespendief

Loofbossen en gemengde bossen, met open plekken, heide, hoogvenen en graslandjes. Ook moerasbos en kleinschalig cultuurland met bos. Op trek overal waar te nemen. Overwintert in bossen en bossavannen in tropisch Afrika. Bouwt jaarlijks een nest, maar knapt ook oude nesten op. Nestelt in kruin van hoge loof- en naaldbomen [lit. 10].

Veldbezoek

Het plangebied biedt leefgebied voor een tal van vogelsoorten, het kleinschalige agrarische landschap, de bosschages en oude boerderijen vormen een geschikt biotoop voor deze algemeen voorkomende broedvogelsoorten.

Tijdens het veldbezoek werden geen waarnemingen gedaan van vogelsoorten waarvan de nesten jaar rond beschermd zijn. Tijdens het veldbezoek is één potentieel jaar rond beschermd nest waargenomen (afbeelding 4.8). Deze is waargenomen in de bosschage aan de Westerhaarweg.

Afbeelding 4.8 Waargenomen potentieel jaar rond beschermd nest

Effecten en conclusie

Alle van nature in Nederland in het wild levende vogels zijn beschermd onder artikel 3.1 van de Wnb. Het is verboden opzettelijk nesten, rustplaatsen en eieren van vogels te vernielen of te beschadigen, of nesten van vogels weg te nemen (artikel 3.1 Wnb).

Effecten op vogels met jaarrond beschermde nesten alle werkzaamheden

Binnen het plangebied en rond de werkzaamheden is het voorkomen van jaarrond beschermde nesten van boomvalk, buizerd, havik, huismus, ooievaar, roek, slechtvalk, sperwer en wespandief niet uit te sluiten. De werkzaamheden betreffen onder andere het kappen van bomen en verschillende graafwerkzaamheden met licht tot zwaar materieel.

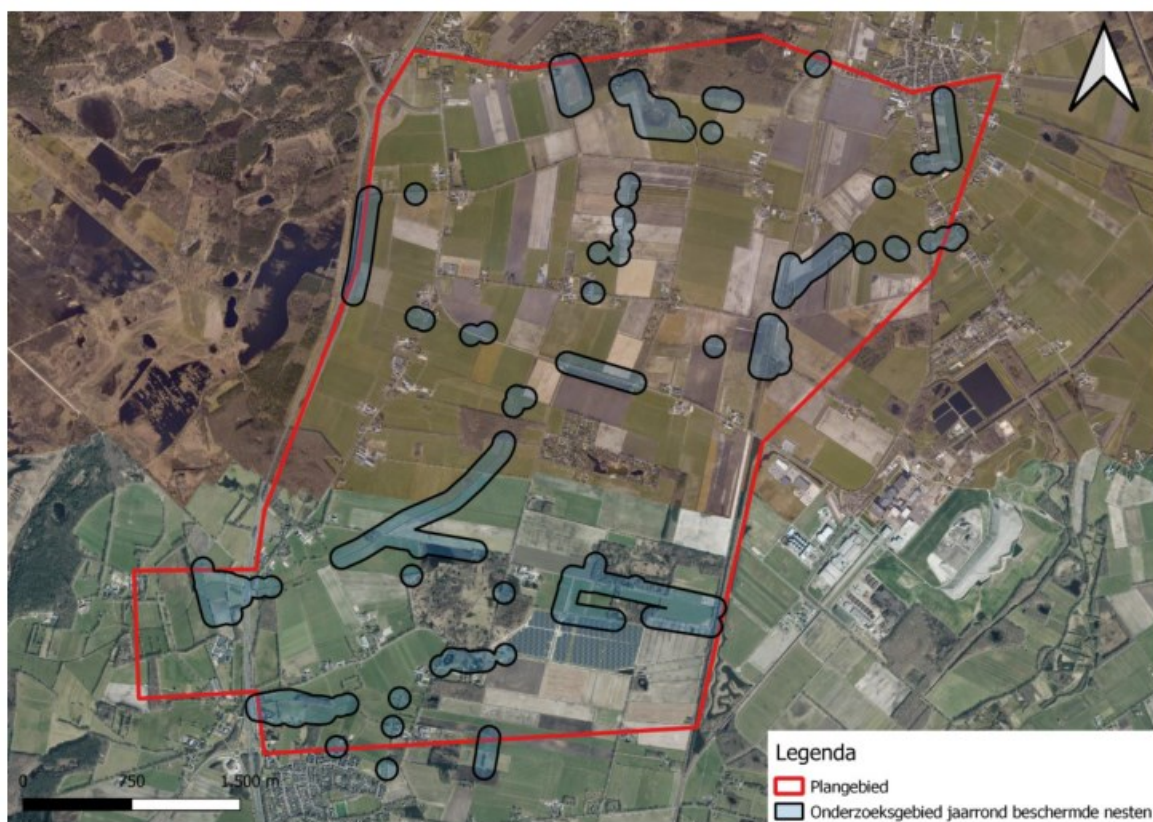
Indien binnen de meest kwetsbare periode van de roofvogels (broedseizoen: maart t/m augustus) wordt gewerkt is er kans op verstoring van jaarrond beschermde nesten. Op het moment dat jongen aanwezig zijn in het nest mogen nesten niet binnen 75 meter benaderd worden door mens of materieel [lit. 11]. Indien werkzaamheden gedurende deze meest kwetsbare periode worden uitgevoerd is binnen een straal van 75 meter rond de werkzaamheden een nestenonderzoek noodzakelijk (afbeelding 4.9). Ook te kappen bomen dienen onderzocht te worden op aanwezigheid van jaarrond beschermd nesten.

Indien in de te kappen bomen of in de bomen in een verstoringscontour van 75 meter rond de werkzaamheden potentieel jaarrond beschermde nesten worden waargenomen dient er vervolgonderzoek te worden gedaan naar het gebruik van het nest.

Dit onderzoek vindt plaats op basis van het kennisdocument buizerd aan de hand van een maandelijks bezoek in de periode maart t/m augustus [lit. 11].

Het verstoren van de gebouw bewonende soort huismus kan worden uitgesloten als gevolg van de afstand tussen de werkzaamheden en de potentiële nestlocaties.

Afbeelding 4.9 Onderzoeksgebied voor jaarrond beschermde nesten (enkel wanneer binnen de kwetsbare periode wordt gewerkt)

Effecten op overige broedvogels alle werkzaamheden

Het onderzoeksgebied biedt leefgebied aan verschillende algemeen voorkomende broedvogels. Het voorkomen van algemeen voorkomende broedvogels gedurende het broedseizoen is dan ook aannemelijk. Voor aanwezige broedvogels geldt dat werkzaamheden tijdens het broedseizoen (globaal van 15 maart tot 15 juli) voor verstoring kunnen zorgen door trillingen of geluid. Voor alle inheemse vogelsoorten geldt dat opzettelijk verstoren in het broedseizoen (individueel, nesten of eieren) verboden is volgens de Wnb. Het verkrijgen van ontheffing voor het verstoren van broedvogels is meestal niet mogelijk. De effecten op vogels en daarmee een overtreding van de verbodsbepalingen van de Wnb zijn namelijk gemakkelijk te voorkomen, te weten door in principe drie mogelijkheden:

- buiten het broedseizoen werken, dit met risico dat sommige vogels tot in september kunnen broeden;
- de werkzaamheden vlak voor het broedseizoen inzetten en dan continue doorwerken (werkzaamheden niet langer dan enkele dagen stilleggen), zodat vogels niet gaan broeden in het gebied waar gewerkt wordt;
- het plangebied voor het broedseizoen ongeschikt maken voor broedvogels.

4.2.5 Amfibieën

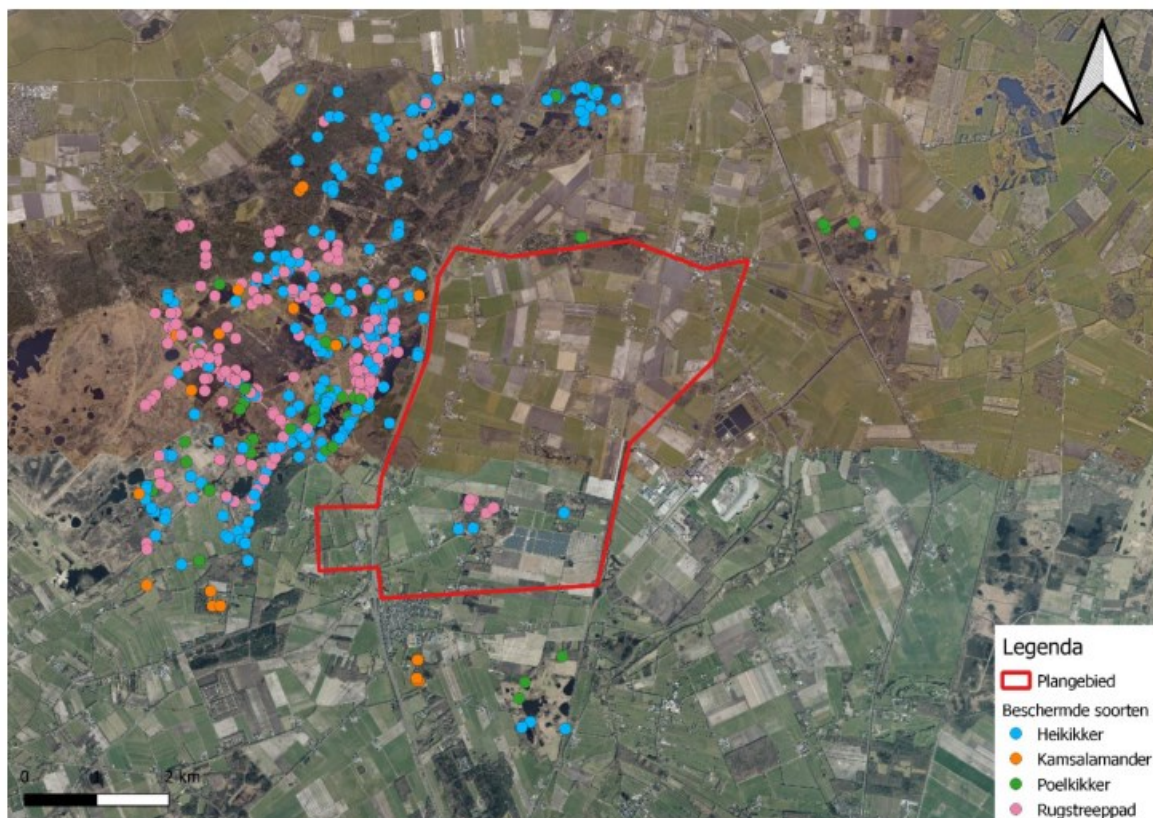
Bureaustudie

Op basis van de NDFF [lit. 5] zijn in de afgelopen vijf jaar binnen drie kilometer van het plangebied waarnemingen bekend van amfibiesoorten die zijn beschermd onder het beschermingsregime 'Andere soorten' van de Wnb (artikel 3.10), zoals bruine kikker, gewone pad en kleine watersalamander. Voor deze soorten geldt een vrijstelling in het kader van ruimtelijke ingrepen een vrijstelling in de provincie Drenthe.

In de omgeving van het plangebied zijn geen waarnemingen bekend van niet-vrijgestelde 'Andere soorten' amfibiesoorten.

Wel zijn in de omgeving van het plangebied ook verschillende waarnemingen bekend van de Habitatrichtlijnsoorten heikikker, kamsalamander, poelkikker en rugstreeppad (afbeelding 4.10). De meeste waarnemingen van deze soorten bevinden zich in het Dwingelderveld ten westen van het plangebied. Daarnaast zijn er enkele waarnemingen bekend van heikikker en rugstreeppad in het Nuilerveld, in het zuiden van het plangebied.

Afbeelding 4.10 Waarnemingen van beschermde amfibieën in de omgeving van het plangebied [lit. 5]¹²

De biotoop-eisen van deze soort worden in onderstaand kader beschreven.

Heikikker

De heikikker is uit alle Nederlandse provincies (behalve Flevoland) bekend, maar kent zijn grootste verspreiding in de hoger gelegen delen van het land. Hij komt vooral voor in vochtige heidegebieden, waar sprake is van veenvorming en in hoog- en laagveengebieden. Ook in de rest van zijn verspreidingsgebied is vocht en veenvorming een belangrijk element van zijn biotoop. Maar hij wordt ook wel aangetroffen in vochtige schraalgraslanden, duinvalleien, bosranden, langs meren en rivieren en in komkelegebieden. De aanwezigheid van laag struweel en hoge kruidige gewassen is hier van belang. Het voortplantingsbiotoop bestaat uit ondiepe stilstaande wateren met oevervegetatie. Het water zelf is vaak enigszins zuur (pH 4 - 5.5) en voedselarm [lit. 12].

Kamsalamander

De kamsalamander komt verspreid over het gehele zuiden, midden en oosten van ons land voor. Hij is vrij zeldzaam en wordt landelijk gezien als een kwetsbare soort, die in zijn verspreiding achteruit gaat. Zijn voorkeur gaat uit naar kleinschalige landschappen met bospercelen, heggen en struwelen. Het voortplantingsbiotoop bestaat voornamelijk uit matig voedselrijke tot voedselrijke, stilstaande wateren met een goed ontwikkelde onderwatervegetatie. Veel vindplaatsen zijn beek- of rivierbegeleidend. De poel mag niet geheel beschaduwd zijn en moet permanent water bevatten. Dat een poel visvrij is, wordt als belangrijk beschouwd. Buiten de voortplantingsperiode (eind maart tot half juli) bevindt de kamsalamander zich op het land. Het landschap waarin ze zich dan bevinden is bosrijk, bevat houtwallen of struweel en wordt vaak gekenmerkt door kleinschaligheid in de omgeving [lit. 12].

¹ Deze informatie is afkomstig uit NDFF en mag niet zonder toestemming van BIJ12 worden verstrekt aan derden of op enige andere wijze openbaar gemaakt worden.

² Wees alert op het gebruik van puntwaarnemingen, een punt is niet per se een waarneming op die plek.

Poelkikker

De poelkikker komt in Nederland vooral in het Oosten en Zuiden voor. Het is een zon- en warmteminnende soort met een voorkeur voor onbeschaduwde wateren. De oeverzone moet bij voorkeur goed begroeid zijn. En het water is vaak vrij omvangrijk of maakt deel uit van een groter complex van wateren. De Poelkikker is een kritische soort, die houdt van voedselarm, schoon water. Hij heeft een voorkeur voor zwak zure, stilstaande wateren in bos- en heidegebieden op de hogere zandgronden. Hij komt voor in vennen, poelen en watergangen in hoogveengebieden, en in uiterwaarden. Poelkikkers overwinteren meestal op het land en niet in het water [lit. 12].

Rugstreeppad

De rugstreeppad is een bewoner van zandige terreinen met een betrekkelijk hoge dynamiek, zoals de duinen, de uiterwaarden van de grote rivieren, opgespoten terreinen, heidevelden en akkers. Maar hij wordt ook op klei- en veengronden aangetroffen. Voor de voortplanting is de rugstreeppad afhankelijk van ondiepe wateren, die vrij snel opwarmen. Vaak wordt gebruik gemaakt van tijdelijke poeltjes en plassen, maar ook slootjes en vennen kunnen geschikt zijn. Een voorwaarde is wel dat het water niet zuurder is dan pH 5. Brak water wordt getolereerd [lit. 12].

Veldbezoek

Tijdens het veldbezoek werden geen, onder de Wnb beschermde, amfibieën aangetroffen. In het plangebied zijn veel watergangen, poelen en vijvers aanwezig die leefgebied zijn voor enkele vrijgestelde 'Andere soorten' amfibiesoorten zoals bruine kikker, gewone pad en kleine watersalamander.

Het merendeel van het plangebied bestaat uit agrarisch weiland met enkele agrarische sloten. Dit biotoop is niet geschikt voor beschermde amfibiesoorten. Echter zijn in het plangebied ook enkele natte bosschages, poelen en watergangen aanwezig die geschikt habitat kunnen bieden aan heikikker, kamsalamander, poelkikker en rugstreeppad. De combinatie van mogelijk geschikt voortplantingswater en ruigtes en bosschages voor overwintering maakt dat binnen het plangebied op meerdere plekken geschikte leefgebieden aanwezig zijn voor deze soorten. (afbeelding 4.11).

Afbeelding 4.11 Impressie van enkele geschikte gebieden voor beschermde amfibiesoorten

Effecten en conclusie

Op basis van het aanwezige biotoop kan het voorkomen van algemeen voorkomende 'Andere soorten' amfibiesoorten zoals bruine kikker, gewone pad en kleine watersalamander niet worden uitgesloten. Voor het verstoren van deze soorten in het kader van ruimtelijke ingrepen geldt een algemene vrijstelling in de provincie Drenthe. Vervolgstappen in kader van het Wnb zijn niet nodig.

Het voorkomen van niet-vrijgestelde 'Andere soorten' amfibiesoorten is op basis van verspreidingsgegevens uitgesloten. Deze soorten komen niet voor in (de omgeving van) het plangebied.

Alle werkzaamheden

De watergangen in het agrarische gebied bestaan uit goed onderhouden eutrofe sloten. Deze watergangen bieden geen biotoop voor poelkikker, heikkikker en kamsalamander. Deze soorten zijn enkel te verwachten binnen de heide- en bosvennen binnen het plangebied. Dit betreft de volgende locaties:

- 1 het Nuilerveld;
- 2 het Zwarte water;
- 3 de poelen op het vakantiepark Nuilerveld;
- 4 de vennen ten westen van de Westerhaarweg bij camping de Bosrand).

Bij werkzaamheden in en aangrenzend aan deze gebieden dient eerst onderzoek plaats te vinden naar de aanwezigheid van deze drie soorten.

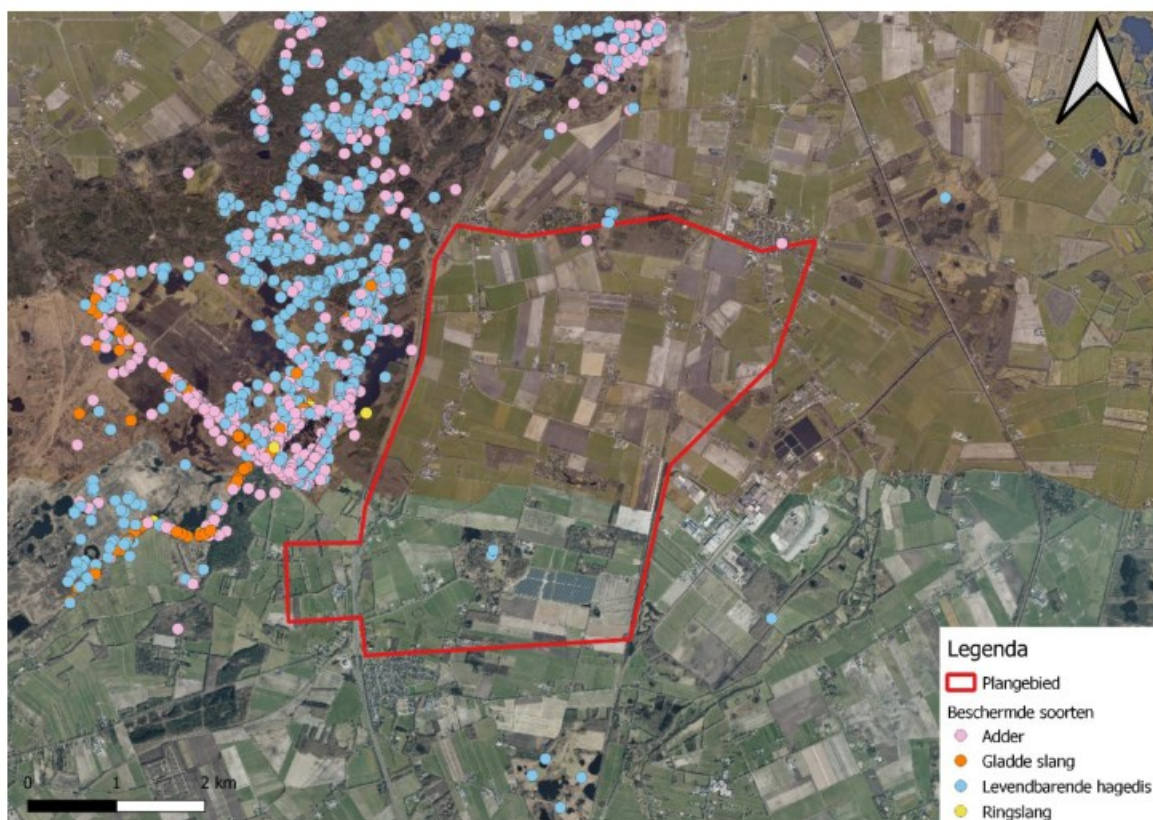
Wat de Habitatrichtlijnsoort rugstreeppad betreft, is het voorkomen van deze soort in de omgeving van het de werkzaamheden niet uit te sluiten. De soort is zeer mobiel en kan enkele kilometers afleggen om bij geschikt voortplantingswater te komen. Om doding van de soort te voorkomen dient gewerkt te worden buiten de voortplantingsperiode van rugstreeppad (15 april t/m september). Daarnaast is het aannemelijk dat in de uitvoeringsfase van de hier beschouwde werkzaamheden (bijkomend) tijdelijk geschikt leefgebied voor rugstreeppadden wordt gecreëerd. Zo wordt de grond plaatselijk kaal gemaakt (open, vergraafbare bodem), kunnen zich ondiepe regenwaterpoelen in de bandensporen van de werktuigen ontstaan (voortplantingswater) en wordt werkmateriaal op het werktein opgeslagen (schuilplaatsen). De rugstreeppad is een zeer mobiele soort die makkelijk enkele kilometers buiten het huidige leefgebied kan opduiken op zoek naar dergelijke dynamische milieus. Gezien de nabijheid van geschikt leefgebied en recente bekende waarnemingen van deze soort in de (wijdere) omgeving is niet uit te sluiten dat deze soort in de uitvoeringsfase van de werkzaamheden ook binnen de grenzen van het werkzaamheden opduikt. Individuele rugstreeppadden die sporadisch in het plangebied aanwezig zijn, kunnen worden verwond of gedood wanneer zij tijdens de werkzaamheden de planlocaties betreden en bijvoorbeeld onder de machines terechtkomen. Het verwonden of doden van individuen van de rugstreeppad is onder de Wnb verboden. Overtreding van de verbodsbepalingen uit de Wnb is te voorkomen door het treffen van mitigerende maatregelen. Om een overtreding van de Wnb te voorkomen dient vermeden te worden dat de soort tijdens de werkzaamheden het plangebied gaat bevolken. Hiertoe dient te worden voorkomen dat regenplassen ontstaan op de zanderige ondergrond, door te zorgen voor een geschikte afwatering en/of eventueel ontstane plassen zo spoedig mogelijk te dempen. Wanneer deze maatregelen zorgvuldig worden uitgevoerd is verstoring van rugstreeppadden als gevolg van de werkzaamheden uit te sluiten. Er zijn dan ten aanzien van deze soort geen vervolgstappen nodig in het kader van de Wnb. Wel geldt te allen tijde de zorgplicht.

4.2.6 Reptielen

Bureaustudie

Op basis van de NDFF [lit. 5] zijn in de afgelopen vijf jaar binnen drie kilometer van het plangebied waarnemingen bekend van reptielsoorten die zijn beschermd onder het beschermingsregime 'Andere soorten' van de Wnb (artikel 3.10). Dit betreft adder, levendbarende hagedis en ringslang. Daarnaast zijn in de omgeving van het plangebied ook verschillende waarnemingen bekend van de Habitatrichtlijnsoort gladde slang (afbeelding 4.12). De waarnemingen van adder, levendbarende hagedis en ringslang concentreren zich voornamelijk in het Dwingelderveld. Levendbarende hagedis is ook waargenomen in het Nuilerveld en de bosschage aan de Kampsweg. Adder is waargenomen in het bos van vakantiecentrum Sonnevank.

Afbeelding 4.12 Waarnemingen van beschermde reptielen in en rond het plangebied [lit. 5]¹²

De biotoopetypen van deze soort worden in onderstaand kader beschreven.

Gladde slang

Het verspreidingsgebied van de gladde slang in Nederland omvatte ooit grote delen van de hogere zandgronden. Het zwaartepunt van de verspreiding ligt tegenwoordig op de Veluwe. De gladde slang bewoont vooral droge heideterreinen, maar ook hogere delen van hoogveengebieden en open bossen en jonge aanplant op zandgrond. Het substraat in de Nederlandse leefgebieden bestaat uit zand of veen, nooit uit klei [lit. 12].

Adder

In Nederland komt de adder voor op de hoge zandgronden en hoogveenlandschappen. Biotopen bestaan halfopen tot open leefgebieden met een rijke vegetatiestructuur, de voorkeur gaat uit naar overgangen van droog naar vochtig. De adder komt voor op de hoge zandgronden van Nederland met uitzondering van de duinen. Er zijn momenteel nog twee grote min of meer aaneengesloten leefgebieden van de adder, gelegen in Friesland en Drenthe en op de Veluwe (Veluws-Drents district) [lit. 12].

Levendbarende hagedis

Heide en hoogveen komen naar voren als voorkeurshabitat. De soort komt ook voor langs infrastructuur (spoorlijnen en wegbermen), bij bos en struweel en in een beperkt deel van de duinen. De levendbarende hagedis is een vochtminnende soort die in de genoemde landschapstypen veel wordt aangetroffen op venoevers en ook wel langs lijnvormige wateren. Er zijn ook enkele waarnemingen bekend uit laagveen. De levendbarende hagedis komt voor in vrijwel alle zandige (en löss-)districten in Nederland. De soort is aanwezig op de Zeeuwse eilanden en vervangt daar in de duinen de zandhagedis. Het Veluws-Drents en Kempens district vormen, vooral door hun grote oppervlakte aan bos en heideterreinen, de belangrijkste bolwerken [lit. 12].

¹ Deze informatie is afkomstig uit NDFF en mag niet zonder toestemming van BIJ12 worden verstrekt aan derden of op enige andere wijze openbaar gemaakt worden.

² Wees alert op het gebruik van puntwaarnemingen, een punt is niet per se een waarneming op die plek.

Ringslang

De ringslang is in vooral gebonden aan het water in veen- en riviergebieden. De ringslang houdt zich bij voorkeur op in overgangssituaties, waar naast gelegenheid om te zonnen ook voldoende schuilplaatsen aanwezig zijn. De ringslang komt in de loop van maart bij de eerste warme dagen uit zijn winterslaap. In het najaar gaan de dieren op zoek naar geschikte overwinteringsplaatsen. De ringslang overwintert op droge vorstvrije plaatsen, zoals gaten tussen boomwortels en holen en gangenstelsels van konijnen en muizen [lit. 12].

Veldbezoek

Tijdens het veldbezoek werden geen, onder de Wnb beschermde, reptielsoorten aangetroffen. Het intensief onderhouden agrarische plangebied voldoet niet aan de biotoopeisen van gladde slang, adder en levendbarende hagedis. Het voorkomen van ringslang in het plangebied is niet geheel uit te sluiten. De soort kan via brede watergangen vanuit de omgeving in het plangebied terecht komen. Het plangebied vormt echter niet meer dan slechts marginaal geschikt foerageergebied voor de soort. Ter plaatse van de voorgenomen werkzaamheden zijn geschikte voortplantingsplaatsen tijdens het veldbezoek niet aangetroffen. Ringslang is hierdoor hooguit als toevallige passant aanwezig.

Effecten en conclusie

Alle werkzaamheden

Het voorkomen van gladde slang, adder en levendbarende hagedis is in het plangebied uitgesloten. Een passerend individu van ringslang is niet uit te sluiten. Deze soort is echter zeer mobiel en zal bij sprake van enige verstoring als gevolg van de werkzaamheden uitwijken naar andere delen niet-verstoorde delen van het plangebied. Een overtreding van de Wnb treedt hierdoor niet op. Wel is de Zorgplicht van toepassing. Hieruit volgt onder meer dat tijdens de werkzaamheden in één richting wordt gewerkt zodat aanwezige soorten voor de werkzaamheden uit kunnen vluchten naar niet-verstoorde delen van het plangebied.

4.2.7 Vissen

Bureaustudie

Volgens de NDFF [lit. 5] zijn over de afgelopen vijf jaar binnen drie kilometer van het plangebied drie waarnemingen bekend van een onder de Wnb beschermde vissoort. Het betreffen waarnemingen van grote modderkruiper (afbeelding 4.13). De meeste waarnemingen zijn gedaan in de Oude Diep, op circa 2.100 meter ten zuiden van het plangebied.

Afbeelding 4.13 Waarnemingen van beschermde vissen in de omgeving van het plangebied [lit. 5]¹²

De biotoopeisen van de waargenomen vissen worden in onderstaand kader beschreven.

Grote modderkruiper

De grote modderkruiper komt in Nederland voornamelijk voor in de sloten van ingepolderde voormalige overstromingsvlakten. Hier prefereert de soort ondiepe wateren met een dikke modderlaag en veel waterplanten. In drooggevallen wateren kan de soort in de modder overleven door zijn lichaamsfuncties tot een minimum te beperken en gebruik te maken huidademhaling. Hierbij biedt de dikke slijm laag bescherming tegen uitdroging. Van april tot juni vindt de voortplanting plaats in ondiepere warme delen van het water met veel structuur zoals waterplanten of overhangende takken. De juveniele dieren groeien op in de ondiepe oeverzones [lit. 12].

Veldbezoek

Tijdens het veldbezoek zijn geen waarnemingen gedaan van onder de Wnb beschermde vissoorten in of nabij het plangebied. Het merendeel van de watergangen binnen het plangebied komen niet overeen met de biotoopeisen van grote modderkruiper. De watergangen bestaan uit voedselrijke agrarische slootjes met weinig oevervegetatie. Echter zijn er wel enkele watergangen waargenomen die potentieel habitat kunnen zijn voor grote modderkruiper (afbeelding 4.14). Met name de bovenloop van de Ruiner Aa is op enkele plekken ondiep met een dikke modderlaag en veel waterplanten.

¹ Deze informatie is afkomstig uit NDFF en mag niet zonder toestemming van BIJ12 worden verstrekt aan derden of op enige andere wijze openbaar gemaakt worden.

² Wees alert op het gebruik van puntwaarnemingen, een punt is niet per se een waarneming op die plek.

Afbeelding 4.14 Waargenomen watergang die potentieel habitat kan bieden aan grote modderkruiper

Effecten en conclusie

Kleine technische werkzaamheden en werkzaamheden aan bestaande watergangen

Deze werkzaamheden worden gedaan in agrarische sloten zonder oevervegetatie. Deze watergangen zijn geen geschikt habitat voor grote modderkruiper. Verstoring of vernietiging van leefgebied van grote modderkruiper treedt niet op ten gevolge van deze werkzaamheden.

Veranderingen aan maaiveld

De meeste van deze werkzaamheden worden gedaan op agrarisch land en tasten geen watergangen aan. Echter worden er ook een watergang gedempt die potentieel habitat is voor grote modderkruiper. Dit betreft de te dempen watergang direct ten westen van de A28 (ter hoogte van Kraloo). Om aanwezigheid van grote modderkruiper uit te sluiten is vervolgonderzoek worden nodig. Hiervoor wordt een inventarisatie door middel van inventarisatie door middel elektrisch vissen uitgevoerd in de periode maart t/m juni. Indien grote modderkruiper aanwezig blijkt te zijn in deze watergang dient ontheffing te worden aangevraagd voor het vernietigen van leefgebied van deze HR soort.

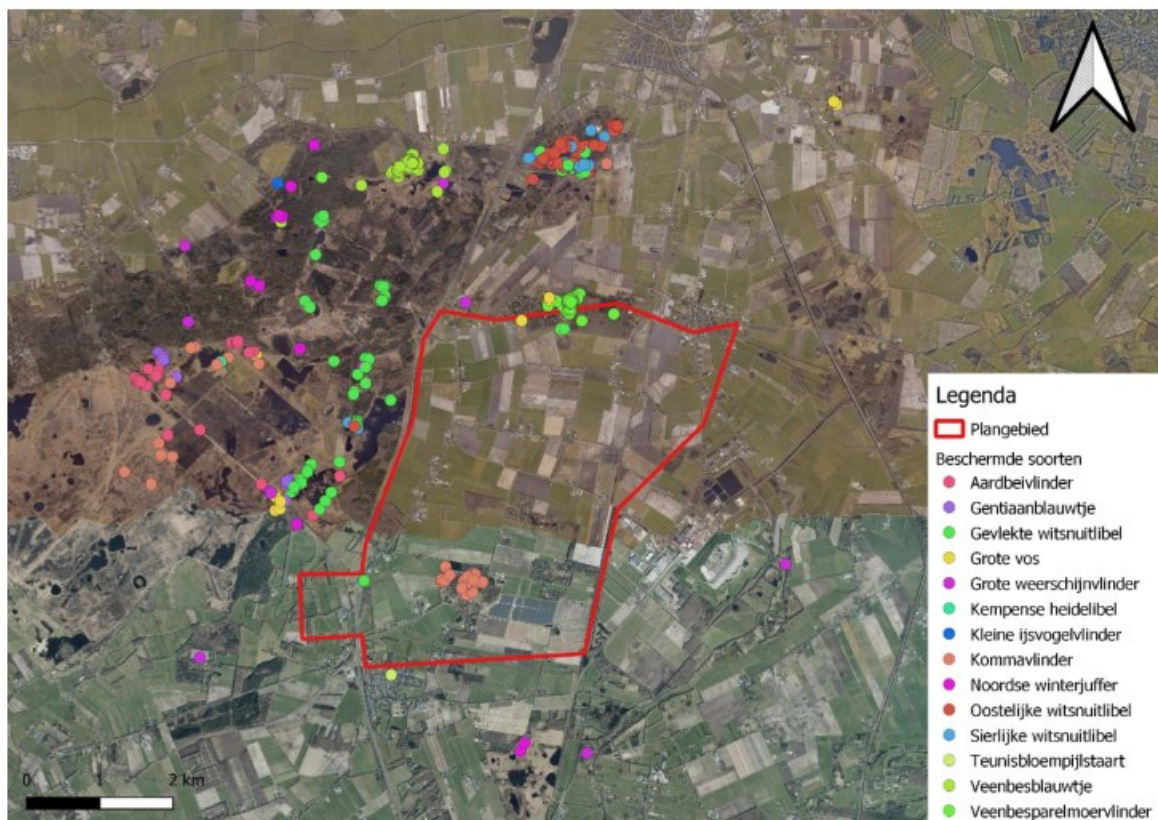
4.2.8 Vlinders, libellen en andere ongewervelden

Bureaustudie

Op basis van de NDFF [lit. 5] zijn in de afgelopen vijf jaar binnen drie kilometer van het plangebied waarnemingen bekend van ongewervelde soorten, die beschermd zijn onder het beschermingsregime 'Andere soorten' van de Wnb (artikel 3.10). Dit betreft aardbeivlinder, gentiaanblauwtje, grote vos, grote weerschijnvlinder, kleine ijsvogelvlinder, kommavlinder, veenbesblauwtje, veenbesparelmoervlinder en Kempense heidelibel. Aardbeivlinder, gentiaanblauwtje, Kempense heidelibel, kleine ijsvogelvlinder en veenbesblauwtje zijn allen verspreid door het Dwingelderveld waargenomen. Grote vos en grote weerschijnvlinder zijn naast het Dwingelderveld ook rond camping de Bosrand in het noorden van het plangebied waargenomen. Kommavlinder is in het Dwingelderveld en in het Nuilerveld meerdere keren waargenomen. De waarnemingen van veenbesparelmoervlinder concentreren zich vooral op de bossen en vennen ten oosten van camping de Bosrand.

Daarnaast zijn in de omgeving van het plangebied ook verschillende waarnemingen bekend van Habitatrichtlijnsoorten. Dit betreffen teunisbloempijlstaart, gevlekte witsnuitlibel, noordse winterjuffer, oostelijke witsnuitlibel en sierlijke witsnuitlibel. Teunisbloempijlstaart is eenmaal waargenomen in de bebouwde kom van Pesse. Gevlekte witsnuitlibel is voornamelijk verspreid door het Dwingelderveld waargenomen maar is ook een enkele keer in de bossen en vennen rond camping de Bosrand waargenomen. Noordse winterjuffer is in het Dwingelderveld en Boerveense plassen waargenomen. Oostelijke witsnuitlibel is voornamelijk in het noordelijke deel van het Dwingelderveld waargenomen. Sierlijke witsnuitlibel is verspreid door het Dwingelderveld waargenomen.

Afbeelding 4.15 Waarnemingen van beschermde ongewervelde soorten in de omgeving van het plangebied

De biotoopeisen van de waargenomen ongewervelden worden in onderstaand kader beschreven.

Teunisbloempijlstaart

De laatste jaren breidt de teunisbloempijlstaart zich vanuit Zuid-Limburg naar het noorden uit; de meeste waarnemingen komen uit de provincie Limburg, maar er zijn ook enkele exemplaren waargenomen in andere provincies, waaronder Noord-Brabant en Gelderland. Open plekken in vochtige bossen, bosranden en warme open plaatsen. Waardplanten: wilgenroosje, teunisbloem, bas-terdwederik en kattenstaart [lit. 13].

Aardbeivlinder

De aardbeivlinder komt voor in veel verschillende typen van leefgebieden. Meestal zijn het bloemrijke graslanden, maar deze kunnen zowel droog als vochtig zijn. Ook op kalkgraslanden en heidevelden wordt hij gevonden. Waardplanten zijn vooral tormentil (in het binnenland) en dauwbraam (in de duinen) [lit. 13].

Gentiaanblauwtje

Het gentiaanblauwtje komt voor in lokale, verspreid van elkaar liggende populaties op laag gelegen natte heiden, blauwgraslanden, venen en vochtige heischrale graslanden. De waardplant is de klokjesgentiaan [lit. 13].

Grote vos

De grote vos vliegt op warme, zonnige plekken in vochtige, open bossen, bosranden, boomgaarden en andere plekken met grote vrijstaande bomen. Waardplanten zijn vooral de iepen maar ook wilgen en soms ook fruitbomen (zoete kers) of meidoorn [lit. 12].

Grote weerschijnvlinder

De grote weerschijnvlinder komt voor in vochtige oudere loofbossen of wilgenbroekbos met open plekken erin. Vaak zijn het structuurrijke bossen of groepen samenhangende bosjes bestaande uit verschillende boomsoorten met beekdalen en paden met brede bermen in beekdalen. Waardplanten zijn de boswilg en soms grauwe wilg [lit. 13].

Kleine ijsvogelvlinder

De kleine ijsvogelvlinder is een echte bosbewoner. Hij komt voor in gevarieerde, vochtige gemengde bossen of loofbossen, zoals elzenbroekbos. De eitjes worden afgezet op jonge bladeren van jonge (wilde, rode of gecultiveerde) kamperfoelie die bij voorkeur in de halfschaduw staan [lit. 13].

Kommavlinder

De kommavlinder vliegt op open schrale graslanden, (gevarieerde) heiden en stuifzanden met enige begroeiing. De leefomgeving mag droog tot vochtig zijn, maar niet voedselrijk. Waardplanten zijn kleine polletjes van schapengras maar soms ook andere zwenkgrassen, buntgras en struisgras [lit. 13].

Veenbesblauwtje

Het veenbesblauwtje komt voor bij kleine, door bos omgeven veentjes op de zandgronden. Deze veentjes zijn te vinden op moerassige plaatsen met hoog- of trilveen en op verveende plasjes in bossen. De veentjes bestaan uit een combinatie van lagere, natere delen waarin veenbes groeit en wat hogere droge ruggen met dophei. De waardplant is kleine veenbes, maar mogelijk ook kraaihei [lit. 13].

Veenbesparelmoervlinder

De veenbesparelmoervlinder is te vinden langs oevers van vennen met hoogveenontwikkeling en hoogveentjes omgeven door bos. Waardplanten zijn kleine veenbes; soms lavendelhei. Een uiterst zeldzame standvlinder die alleen nog voorkomt op enkele locaties in Drenthe [lit. 13].

Gevlekte witsnuitlibel

Zwaartepunt van de verspreiding ligt in de laagveengebieden van Noordwest-Overijssel, aangrenzend Friesland en het Vechtplassengebied. Daarnaast wordt de gevlekte witsnuitlibel steeds vaker waargenomen bij vennen op de hoge zandgronden en in de duinen van Noord-Holland. De larven leven tussen waterplanten in de verlandingszone van laagveenmoerassen en vegetatierijke vennen en duinplassen [lit. 13].

Noordse winterjuffer

Voortplantingshabitat betreft petgaten en sloten in laagveenmoerassen, meestal met lisdodde en riet. Daarnaast ook plassen met brede rietkraag of andere laagveenachtige vegetatie. Overwinteringshabitat bestaat uit beschutte plaatsen in heidevelden, velden van pijpenstrootje en halfopen (moeras)bossen met ondergroei van pijpenstrootje. Voortplanting is beperkt tot de Wieden, De Weerribben (Overijssel), de Kuinderplas (Flevoland) en zeer lokaal in Zuidoost-Friesland en Zuidwest-Drenthe. Zwervende en overwinterende dieren zijn echter in een bredere regio gezien, die naast de genoemde gebieden ook Drenthe en de zuidelijke helft van Friesland omvat [lit. 13].

Oostelijke witsnuitlibel

De Oostelijke witsnuitlibel is een soort van matig voedselarme wateren op zandgronden. Dit zijn meestal vennen of tot plas vergraven vennen. De soort komt vaak voor in een complex van wateren in een bosrijke omgeving. Het is belangrijk dat de wateren helder zijn, dat er een uitgebreide submerse watervegetatie is, dat er een brede verlandingszone is met helofyten, dat ze matig zuur tot neutraal zijn, dat de wateren nooit droogvallen en dat de successiestadia van de water- en oevervegetatie vergevorderd zijn. Er is in Nederland slechts een enkele populatie bekend op de zandgronden in Friesland. Elders in het land worden zwervers aangetroffen [lit. 13].

Sierlijke witsnuitlibel

De sierlijke witsnuitlibel komt voor nabij stilstaande, ongestoorde wateren met een rijke submerse watervegetatie. De soort is te vinden langs beschutte wateroevers van veenplassen, vijvers en dode rivierarmen. De wateren zijn doorgaans omgeven door bos en hebben een (matig) voedselrijk karakter. Een goed ontwikkelde helofyten vegetatie op de oever is van groot belang voor deze soort. Het centrale deel van de waterpartij moet open zijn. Anders dan andere witsnuitlibellen zijn de wateren waar de sierlijke witsnuitlibel zich in voort plant visrijk. In Nederland is er een populatie in de Weerribben en omgeving, maar sinds 2018 wordt de soort ook elders in het land aangetroffen [lit. 13].

Kempense heidelibél

Het leefgebied van de Kempense heidelibél bestaat uit ondiepe moerassen en brede verlandingszones van vennen en plassen. Overwintering gebeurt als ei. De larven leven in ondiep water tussen moerasvegetatie. [lit. 13].

Veldbezoek

Tijdens het veldbezoek zijn geen vlinders, libellen en ongewervelden aangetroffen die onder de Wnb beschermd zijn. Hierbij wordt opgemerkt dat het veldbezoek, met betrekking tot vlinders, libellen en ongewervelden, niet in de meest geschikte periode van het jaar heeft plaatsgevonden. In het algemeen is het plangebied door agrarisch gebruik en weilanden met Engels raaigras ongeschikt habitat voor beschermde ongewervelden. In het plangebied zijn echter ook enkele bospoelen en -vennen aanwezig die geschikt habitat zijn voor beschermde ongewervelden.

Afbeelding 4.16 Impressie van enkele geschikte gebieden voor beschermde ongewervelden

Effecten en conclusie

Alle werkzaamheden

De werkzaamheden van het voornemen tasten de bospoelen en -vennen niet aan. Echter gebeuren er werkzaamheden in de buurt van deze poelen en -vennen. Om doding en verstoring van deze soorten te voorkomen moet er buiten de kwetsbare periode van deze soorten gewerkt worden. Er kan gewerkt worden in de winterrustperiode van november t/m februari [lit. 13].

BOMEN

5.1 Wet natuurbescherming - bescherming houtopstanden

Indien men bomen wenst te kappen die buiten de bebouwde kom liggen, is de nationale Wet natuurbescherming (Wn) van toepassing. De Wn heeft betrekking op houtopstanden bomen of beplanting met een oppervlakte van meer dan 10 are (1000 m²), of meer dan 20 bomen in rijbeplanting (gerekend over het totaal aantal rijen). Hierbij is het verboden een houtopstand geheel of gedeeltelijk te vellen of te doen vellen. Indien toch gekapt wordt dient een kapmelding te worden ingediend bij de Provincie. Er zijn enkele uitzonderingen waarbij een kapmelding niet is vereist, deze staan vermeld in art. 4.1 van de Wet natuurbescherming:

- houtopstanden binnen de bij besluit van de gemeenteraad vastgestelde grenzen van de bebouwde kom;
- houtopstanden op erven of in tuinen;
- fruitbomen en windschermen om boomgaarden;
- naaldbomen, kennelijk bedoeld om te dienen als kerstbomen, indien niet ouder dan twintig jaar;
- kweekgoed;
- uit populieren of wilgen bestaande:
 - 1 wegbepantingen;
 - 2 bepantingen langs waterwegen, en
 - 3 eenrijige bepantingen langs landbouwgronden;
- het dunnen van een houtopstand;
- uit populieren, wilgen, essen of elzen bestaande bepantingen die kennelijk zijn bedoeld voor de productie van houtige biomassa, indien zij:
 - 1 ten minste eens per tien jaar worden geoogst;
 - 2 bestaan uit minstens tienduizend stoven per hectare per bepantingseenheid, zijnde een aaneengesloten bepanting die niet wordt doorsneden door onbeplante stroken breder dan twee meter, en
 - 3 zijn aangelegd na 1 januari 2013.

De Wet natuurbescherming kent twee belangrijke instrumenten: meldingsplicht en herplantplicht. Wie (een deel van) een houtopstand velt, moet dit minstens één maand voorafgaand aan de kap melden bij de Provincie en heeft de plicht om hetzelfde areaal te herplanten binnen 3 jaar na het vellen. Provincies kunnen bij verordening bepalen welke gegevens bij een melding moeten worden aangeleverd.

5.2 Gemeentelijk bomenbeleid Midden-Drenthe

Het gemeentelijke bomenbeleid van Midden-Drenthe staat in de Verordening Leefomgeving Midden-Drenthe 2020 [lit. 14].

Artikel 2:5 Kapverbod

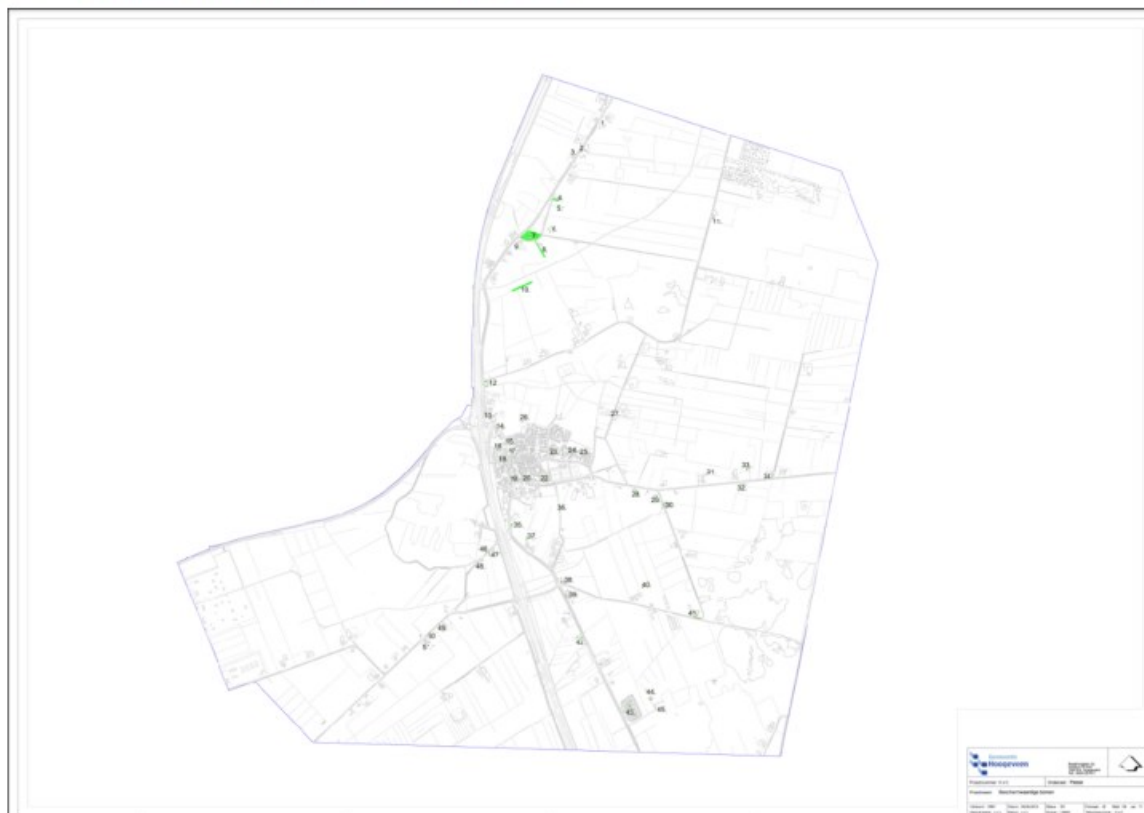
- 1 Het is verboden zonder vergunning een houtopstand te vellen of te doen vellen die voorkomt op de Waardevolle bomenlijst.
- 2 Het is verboden zonder vergunning een houtopstand te vellen of te doen vellen anders dan die in het eerste lid genoemd. Dit geldt voor bepanting zowel levend als afgestorven.

- 3 Het in het tweede lid gestelde verbod geldt niet voor het vellen of doen vellen van:
- a. bomen met een dwarsdoorsnede van de stam kleiner dan 40 centimeter, gemeten op 1,3 meter hoogte boven het maaiveld. In geval van meerstammigheid geldt de dwarsdoorsnede van de dikste stam, tenzij de boom is aangeplant in het kader van een herplantplicht of andere compensatiemaatregel;
 - b. houtopstand die moet worden geveld krachtens de Plantenziektenwet of krachtens een aanschrijving van het college van burgemeester en wethouders, zulks onverminderd het bepaalde in de artikelen 2:10 en 2:11 van deze verordening;
 - c. het periodiek vellen van hakhout of dunning ter uitvoering van regulier groenonderhoud;
 - d. het periodiek knotten als noodzakelijke beheermaatregel bij knotbomen, gekandelaberde bomen of leibomen ter uitvoering van regulier groenonderhoud;
 - e. een houtopstand gelegen buiten de bebouwde kom, met uitzondering van houtopstanden op erven, en houtopstanden die op grond van het bestemmingsplan worden beschermd;
 - f. naaldbomen, kennelijk bestemd om te dienen als kerstbomen en geteeld op daarvoor bestemde terreinen;
 - g. kweekgoed;
 - h. houtopstand die op last van het bevoegd gezag moet worden geveld op grond van grote gevaarstelling of vergelijkbaar spoedeisend belang van openbare orde of veiligheid (noodkap).

5.3 Gemeentelijk bomenbeleid Hoogeveen

De gemeente Hoogeveen heeft een kaart met beschermwaardige bomen (afbeelding 5.1). Indien deze bomen gekapt gaan worden dient er een kapvergunning aangevraagd te worden bij de gemeente Hoogeveen. Overige bomen buiten de bebouwde kom vallen onder de Wnb.

Afbeelding 5.1 Kaart van beschermwaardige bomen Pesse [lit. 14]

5.4 Conclusie

Binnen het plangebied zijn bomen aanwezig die in het kader van de werkzaamheden moeten worden gekapt. De werkzaamheden en de te kappen bomen vallen buiten de bebouwde kom van de gemeentes Hogeveen en Midden-Drenthe. Hierdoor is de Wet natuurbescherming en het gemeentelijk bomenbeleid van kracht.

Wanneer bekend is welke bomen gekapt worden in het kader van de werkzaamheden, wordt aanbevolen een bomenonderzoek uit te voeren bestaande uit een bureaustudie en een inventarisatie in het veld. De bureaustudie is bedoeld om na te gaan welke voorwaarden van kracht zijn op de te kappen bomen. Zo wordt nagegaan of de te kappen bomen zijn opgenomen in het bomenstructuurplan van de gemeente (bv. als structuurbepalende of waardevolle boom) en of de gemeente bijkomende voorwaarden stelt aan het kappen van deze specifieke exemplaren. Op basis hiervan kunnen de noodzakelijke vervolgstappen in relatie tot de natuurwetgeving betreft houtopstanden worden beschreven. Hieruit kan volgen dat één of meerder van volgende aanvragen/handelingen nodig zijn:

- kapvergunning;
- omgevingsvergunning;
- ontheffing kapverbod;
- kapmelding;
- kapbeslissing.

De inventarisatie in het veld is bedoeld om de soort, diameter en locatie van de te kappen bomen te onderzoeken en registreren. Deze informatie is immers nodig voor het in een latere fase aan kunnen vragen van een eventuele omgevingsvergunning/ontheffing/etc.

6

SAMENVATTING

6.1 Gebiedsbescherming

Natura 2000

Directe effecten

Het optreden van directe effecten, zoals verstoring door oppervlakteverlies, geluid, licht, trilling of optische verstoring kan als gevolg van de tussenliggende snelweg tussen het plangebied en omliggende Natura 2000-gebieden worden uitgesloten. Een Voortoets om directe effecten van het voornemen op Natura 2000-gebieden te toetsen is niet nodig.

Stikstofdepositie

Door de aard en omvang van de werkzaamheden, in combinatie met de afstand (circa 90 meter) tot de dichtstbijzijnde stikstofgevoelige Natura 2000-gebieden zijn effecten van stikstofdepositie op voorhand niet uit te sluiten. De omvang en reikwijdte van de stikstofdepositie door de werkzaamheden en de gebruiksfase dienen met een AERIUS-berekening inzichtelijk gemaakt te worden. Afhankelijk van de uitkomst zijn geen vervolgstappen (geen deposities) of is een Voortoets en/of passende beoordeling nodig.

Indirecte effecten

Het voornemen betreft het aanpassen van watergangen vlak rond het Dwingelderveld. Echter heeft het voornemen geen effect op het waterpeil in de ruime omgeving. Het optreden van indirecte effecten als gevolg van het voornemen kan door de aard van het voornemen worden uitgesloten. Een Voortoets om indirecte effecten van het voornemen op Natura 2000-gebieden te toetsen is niet nodig.

Natuurnetwerk Nederland

Binnen het plangebied liggen enkele gebieden die deel uitmaken van het NNN Drenthe. Omdat voor werkzaamheden bodem vergraven wordt en bomen moeten worden gekapt moet getoetst worden of de werkzaamheden de wezenlijke kenmerken en waarden van de gebieden aantasten. Daarvoor moet een 'Nee tenzij-toets' worden uitgevoerd om te kijken of er belemmeringen zijn voor provinciaal natuurbeleid.

Bomenbeleid

6.2 Soortenbescherming

In de onderstaande tabel zijn de bevindingen en conclusies ten aanzien van de beschermde soorten samengevat.

Tabel 6.1 Samenvattende tabel soortenbescherming kleine technische werkzaamheden

Soortgroep	Kans op overtreding Wnb?	Vervolgstappen nodig?		Ontheffing aanvragen?
		Mitigerende maatregelen	Vervolgonderzoek (indien mitigatie niet mogelijk of niet voldoende)	
flora	ja, indien stijve wolfsmelk groeit aan de watergangen	geen, wel zorgplicht	ja, twee veldbezoeken in de bloeiperiode (juni t/m september)	mogelijk, afhankelijk van de uitkomsten van het vervolgonderzoek
grondgebonden zoogdieren	nee	geen, wel zorgplicht	nee	nee
vleermuizen	ja, indien foeragerende/overvliegende vleermuizen worden verstoord	ja, door: werkzaamheden overdag uitvoeren en gebruik maken van vleermuisvriendelijk lichtbeheer	nee	nee, mits mitigerende maatregelen in acht worden genomen
vleermuizen	ja, indien verblijfplaatsen worden verstoord of vernietigd	bij inzet van zwaar materieel dient een afstand van 10 meter tot potentiële verblijfplaatsen gehouden te worden	ja, holtenonderzoek in de te kappen bomen en eventueel vier vervolgonderzoeken	mogelijk, afhankelijk van de uitkomsten van het vervolgonderzoek
vogels	ja, indien algemeen voorkomende broedparen worden verstoord	ja drie mogelijkheden: - buiten het broedseizoen werken - werkzaamheden voor het broedseizoen inzetten en continu doorwerken - of plangebied ongeschikt maken voor broedvogels	nee	nee, mits mitigerende maatregelen in acht worden genomen
vogels	ja, indien jaarrond beschermde nesten worden verstoord en/ of bomen met jaarrond beschermde nesten worden gekapt	geen, wel zorgplicht	nestenonderzoek in de bladloze periode en onderzoek naar het gebruik van de nesten met maandelijkse bezoeken	mogelijk, afhankelijk van de uitkomsten van het vervolgonderzoek
amfibieën	ja, indien werkzaamheden op specifieke locaties doding van heikikker, poelkikker, kamsalamander en rugstreeppad tot gevolg hebben	ja, werken buiten de voortplantingsperiode van rugstreeppad en plassen dempen	ja, amfibieëninventarisatie rond de potentiële leefgebieden	mogelijk, afhankelijk van de uitkomsten van het vervolgonderzoek
reptielen	ja, indien broedhopen van ringslang worden verwijderd	aangetroffen broeihopen mogen niet aangetast worden	nee	nee

Soortgroep	Kans op overtreding Wnb?	Vervolgstappen nodig?		Ontheffing aanvragen?
		Mitigerende maatregelen	Vervolgonderzoek (indien mitigatie niet mogelijk of niet voldoende)	
vissen	nee	nee	nee	nee
vlinder, libellen & ongewervelden	ja, indien passerende individuen worden gedood	werken in winterrustperiode van ongewervelden in periode november t/m februari	nee	nee

Tabel 6.2 Samenvattende tabel soortenbescherming werkzaamheden aan bestaande watergangen

Soortgroep	Kans op overtreding Wnb?	Vervolgstappen nodig?		Ontheffing aanvragen?
		Mitigerende maatregelen	Vervolgonderzoek (indien mitigatie niet mogelijk of niet voldoende)	
flora	ja, indien stijve wolfsmelk groeit aan de watergangen	geen, wel zorgplicht	ja, twee veldbezoeken in de bloeiperiode (juni t/m september)	mogelijk, afhankelijk van de uitkomsten van het vervolgonderzoek
grondgebonden zoogdieren	ja, indien werkzaamheden in bosschages worden uitgevoerd	geen, wel zorgplicht	ja, plaatsing van wildcamera's en andere onderzoeksmethoden	mogelijk, afhankelijk van de uitkomsten van het vervolgonderzoek
vleermuizen	ja, indien foeragerende/overvliegende vleermuizen worden verstoord en/of bomenrijen meer dan 20 meter worden onderbroken	ja, door: • werkzaamheden overdag uitvoeren en gebruik maken van vleermuisvriendelijk lichtbeheer	ja, twee bezoeken in periode half mei t/m half september	mogelijk, afhankelijk van de uitkomsten van het vervolgonderzoek
vleermuizen	ja, indien verblijfplaatsen worden verstoord of vernietigd	bij inzet van zwaar materieel dient een afstand van 10 meter tot potentiële verblijfplaatsen gehouden te worden	ja, holtenonderzoek in de te kappen bomen en eventueel vier vervolgonderzoeken	mogelijk, afhankelijk van de uitkomsten van het vervolgonderzoek
vogels	ja, indien algemeen voorkomende broedparen worden verstoord	ja drie mogelijkheden: • buiten het broedseizoen werken • werkzaamheden voor het broedseizoen inzetten en continu doorwerken • of plangebied ongeschikt maken voor broedvogels	nee	nee, mits mitigerende maatregelen in acht worden genomen
vogels	ja, indien jaarrond beschermde nesten worden verstoord en/ of bomen met jaarrond beschermde nesten worden gekapt	geen, wel zorgplicht	nestenonderzoek in de bladloze periode en onderzoek naar het gebruik van de nesten met maandelijks bezoeken	mogelijk, afhankelijk van de uitkomsten van het vervolgonderzoek
amfibieën	ja, indien werkzaamheden op specifieke locaties doding van heikikker, poelkikker, kamsalamander en rugstreeppad tot gevolg hebben	ja, werken buiten de voortplantingsperiode van rugstreeppad en plassen dempen	ja, amfibieëninventarisatie rond de potentiële leefgebieden	mogelijk, afhankelijk van de uitkomsten van het vervolgonderzoek

Soortgroep	Kans op overtreding Wnb?	Vervolgstappen nodig?		Ontheffing aanvragen?
		Mitigerende maatregelen	Vervolgonderzoek (indien mitigatie niet mogelijk of niet voldoende)	
reptielen	ja, indien broedhopen van ringslang worden verwijderd	aangetroffen broeihopen mogen niet aangetast worden	nee	nee
vissen	nee	nee	nee	nee
vlinder, libellen & ongewervelden	ja, indien passerende individuen worden gedood	werken in winterrustperiode van ongewervelden in periode november t/m februari	nee	nee

Tabel 6.3 Samenvattende tabel soortenbescherming veranderingen aan maaiveld

Soortgroep	Kans op overtreding Wnb?	Vervolgstappen nodig?		Ontheffing aanvragen?
		Mitigerende maatregelen	Vervolgonderzoek (indien mitigatie niet mogelijk of niet voldoende)	
flora	ja, indien stijve wolfsmelk groeit aan de watergangen	geen, wel zorgplicht	ja, twee veldbezoeken in de bloeiperiode (juni t/m september)	mogelijk, afhankelijk van de uitkomsten van het vervolgonderzoek
grondgebonden zoogdieren	ja, indien werkzaamheden in bosschages worden uitgevoerd	geen, wel zorgplicht	ja, plaatsing van wildcamera's en andere onderzoeksmethoden	mogelijk, afhankelijk van de uitkomsten van het vervolgonderzoek
vleermuizen	ja, indien foeragerende/overvliegende vleermuizen worden verstoord en/of bomenrijen meer dan 20 meter worden onderbroken	ja, door: • werkzaamheden overdag uitvoeren en gebruik maken van vleermuisvriendelijk lichtbeheer	ja, twee bezoeken in periode half mei t/m half september	mogelijk, afhankelijk van de uitkomsten van het vervolgonderzoek
vleermuizen	ja, indien verblijfplaatsen worden verstoord of vernietigd	bij inzet van zwaar materieel dient een afstand van 10 meter tot potentiële verblijfplaatsen gehouden te worden	ja, holtenonderzoek in de te kappen bomen en eventueel vier vervolgonderzoeken	mogelijk, afhankelijk van de uitkomsten van het vervolgonderzoek
vogels	ja, indien algemeen voorkomende broedparen worden verstoord	ja drie mogelijkheden: • buiten het broedseizoen werken • werkzaamheden voor het broedseizoen inzetten en continu doorwerken • of plangebied ongeschikt maken voor broedvogels	nee	nee, mits mitigerende maatregelen in acht worden genomen
vogels	ja, indien jaarrond beschermde nesten worden verstoord en/ of bomen met jaarrond beschermde nesten worden gekapt	geen, wel zorgplicht	nestenonderzoek in de bladloze periode en onderzoek naar het gebruik van de nesten met maandelijks bezoeken	mogelijk, afhankelijk van de uitkomsten van het vervolgonderzoek
amfibieën	ja, indien werkzaamheden op specifieke locaties doding van heikikker, poelkikker, kamsalamander en rugstreeppad tot gevolg hebben	ja, werken buiten de voortplantingsperiode van rugstreeppad en plassen dempen	ja, amfibieëninventarisatie rond de potentiële leefgebieden	mogelijk, afhankelijk van de uitkomsten van het vervolgonderzoek

Soortgroep	Kans op overtreding Wnb?	Vervolgstappen nodig?		Ontheffing aanvragen?
		Mitigerende maatregelen	Vervolgonderzoek (indien mitigatie niet mogelijk of niet voldoende)	
reptielen	ja, indien broedhopen van ringslang worden verwijderd	aangetroffen broeihopen mogen niet aangetast worden	nee	nee
vissen	ja, indien grote modderkruiper gedood wordt tijdens demping van een specifieke watergang	nee, wel zorgplicht	ja, onderzoek elektrisch vissen	mogelijk, afhankelijk van de uitkomsten van het vervolgonderzoek
vlinder, libellen & ongewervelden	ja, indien passerende individuen worden gedood	werken in winterrustperiode van ongewervelden in periode november t/m februari	nee	nee

LITERATUUR

- 1 <https://www.infomil.nl/onderwerpen/geluid/functies/bouwlawaai-0/virtuele-map/afstandstabel>
- 2 Natura 2000-gebieden, <https://www.natura2000.nl/> geraadpleegd op 5 december 2022
- 3 Kaart Natura 2000, <https://geodata.nationaalgeoregister.nl/natura2000/wfs>, geraadpleegd op 5 december 2022
- 4 Kaart NNN <https://geodata.nationaalgeoregister.nl/provincies/ps/wfs/v1>, geraadpleegd op 5 december 2022
- 5 NDFF-ecogrid database, geraadpleegd op 5 december 2022
- 6 <https://www.verspreidingsatlas.nl/>, geraadpleegd op 5 december 2022
- 7 <https://wilde-planten.nl/>, geraadpleegd op 5 december 2022
- 8 www.Zoogdierenvereniging.nl, geraadpleegd op 5 december 2022
- 9 www.Vleermuis.net, geraadpleegd op 5 december 2022
- 10 www.vogelbescherming.nl; geraadpleegd op 5 december 2022
- 11 Kennisdocument Buizerd, versie 1.0, juli 2017. <https://www.bij12.nl/assets/BIJ12-2017-002-Kennisdocument-Buizerd-1.0.pdf>
- 12 www.ravon.nl, geraadpleegd op 5 december 2022
- 13 www.vlinderstichting.nl, geraadpleegd op 5 december 2022
- 14 Verordening Leefomgeving Midden-Drenthe 2020, <https://lokaleregelgeving.overheid.nl/CVDR654389/1#d214624822e2178>
- 15 <https://www.hoogeveen.nl/vergunningen/boom-kappen>, geraadpleegd op 21 december 2022

Bijlage(n)

BIJLAGE: WETGEVEND KADER

I.1 Wet natuurbescherming

I1.1 Gebiedsbescherming

In hoofdstuk 2 van de Wet natuurbescherming zijn de bepalingen voor gebiedsbescherming vastgelegd. De regels hebben als doel het beschermen en in stand houden van natuurgebieden met bijzondere of kwetsbare waarden. Hiermee zijn internationale verplichtingen uit de Vogelrichtlijn (VR) en Habitatrichtlijn (HR), maar ook verdragen als bijvoorbeeld het Verdrag van Ramsar (Wetlands) in nationale regelgeving verankerd.

Nederland past een vergunningstelsel toe bij de bescherming van Natura 2000-gebieden. Projecten die, gelet op de instandhoudingsdoelstellingen, significante gevolgen kunnen hebben voor een Natura 2000-gebied, zijn volgens artikel 2.7 lid 2 van de Wet natuurbescherming vergunningplichtig. Voor elke ontwikkeling in of nabij een Natura 2000-gebied dient te worden beoordeeld of kan worden uitgesloten dat de werkzaamheden/ontwikkeling een significant negatief effect hebben op de beschermde natuurwaarden in het betreffende gebied. Indien significant negatieve effecten niet op voorhand kunnen worden uitgesloten, dient een 'passende beoordeling' te worden uitgevoerd.

In het geval de passende beoordeling niet de zekerheid verschaft dat er geen sprake is van een aantasting van de natuurlijke kenmerken van het betrokken Natura 2000-gebied, moet de vergunning, c.q. de instemming, worden geweigerd, tenzij aan de 'ADC-criteria' voldaan wordt. Dit betekent dat er geen alternatieven zijn (A), er sprake is van bij de wet genoemd belang (D) en dat door compensatie de algehele samenhang van het Natura 2000-netwerk gewaarborgd blijft (C).

Effecten op Natura 2000-gebieden worden beoordeeld aan de hand van de IHD die in de aanwijzingsbesluiten voor de betreffende gebieden zijn vastgesteld. IHD betreffen zowel habitattypen als habitat- en vogelsoorten. In het kader van de alternatievenafweging wordt beoordeeld of er onderscheid is in de mate waarin de verschillende alternatieven effect hebben op de IHDen of er voor de verschillende alternatieven de kans bestaat dat significant negatieve effecten optreden.

I.1.2 Soortenbescherming

Onder de Wet natuurbescherming bestaat de soortenbescherming uit drie beschermingsregimes: een beschermingsregime voor Vogelrichtlijnsoorten (art. 3.1), Habitatrichtlijnsoorten (art. 3.5) en 'Andere soorten' (art. 3.10). Voor ieder van deze regimes gelden afzonderlijke verbodsbepalingen. In de navolgende paragrafen worden de verbodsbepalingen waaraan getoetst wordt, toegelicht.

Vogelrichtlijnsoorten

Het beschermingsregime voor Vogelrichtlijnsoorten heeft betrekking op de soorten zoals aangeduid in artikel 1 van de Vogelrichtlijn. Dit betreft alle van nature in het wild levende vogelsoorten op het Europese grondgebied. Voor vogelsoorten gelden de volgende verbodsbepalingen:

- het is verboden opzettelijk vogels te doden of te vangen;
- het is verboden opzettelijk nesten, rustplaatsen en eieren van vogels te vernielen of te beschadigen, of nesten weg te nemen;
- het is verboden eieren van vogels te rapen en deze onder zich te hebben;
- het is verboden vogels opzettelijk te storen.

Het laatste verbod is echter niet aan de orde indien kan worden onderbouwd dat de storing niet van wezenlijke invloed is op de staat van instandhouding van de desbetreffende vogelsoort. Het bepalen of sprake is van een wezenlijke invloed is per soort en per situatie maatwerk.

De meeste vogelsoorten maken elk broedseizoen een nieuw nest of zijn in staat om een nieuw nest te maken. Deze vogelnesten voor eenmalig gebruik vallen alleen tijdens het broedseizoen onder de hiervoor beschreven verbodsbepalingen van de Wet natuurbescherming. Voor deze soorten is geen ontheffing nodig voor werkzaamheden buiten het broedseizoen. Buiten het broedseizoen mogen deze nesten worden verwijderd of verplaatst, tenzij in specifieke situaties er een ecologisch zwaarwegend belang is om nesten die normaliter niet jaarrond beschermd zijn toch jaarrond te beschermen. Dit kan bijvoorbeeld het geval zijn wanneer door een ingreep een groot deel van de nestgelegenheid van een bepaalde populatie dreigt te verdwijnen. Voor het verstoren van vogels (in het broedseizoen) is het verkrijgen van een ontheffing in principe niet mogelijk omdat bijna altijd een alternatief voorhanden is, namelijk werken wanneer geen broedende vogels aanwezig zijn. De Wet natuurbescherming kent geen standaardperiode voor het broedseizoen. Het gaat erom of er een broedgeval is.

De verbodsbepalingen van de Wet natuurbescherming zijn altijd relevant voor vogelsoorten met jaarrond beschermde nesten. Jaarrond beschermde nesten zijn:

- 1 nesten die buiten het broedseizoen worden gebruikt als vaste rust- en verblijfplaats (bijvoorbeeld steenuil);
- 2 nesten van koloniebroeders die elk broedseizoen op dezelfde plaats broeden en daarin zeer honkvast zijn of afhankelijk van bebouwing of biotoop (bijvoorbeeld roek, gierzwaluw en huismus);
- 3 nesten van vogels, zijnde geen koloniebroeders, die elk broedseizoen op dezelfde plaats broeden en daarin zeer honkvast zijn of afhankelijk van bebouwing (bijvoorbeeld ooievaar, kerkuil en slechtvalk);
- 4 vogels die jaar in jaar uit gebruik maken van hetzelfde nest en die zelf niet of nauwelijks in staat zijn een nest te bouwen (bijvoorbeeld boomvalk, buizerd en ransuil).

Habitatrichtlijnsoorten

Het beschermingsregime voor Habitatrichtlijnsoorten heeft betrekking op in het wild levende dieren van soorten, genoemd in bijlage IV, onderdeel a, bij de Habitatrichtlijn, bijlage II bij het Verdrag van Bern of bijlage I bij het Verdrag van Bonn. De verbodsbepaling voor flora heeft betrekking op soorten (in hun natuurlijke verspreidingsgebied) uit bijlage IV, onderdeel b, bij de Habitatrichtlijn of bijlage I bij het Verdrag van Bern.

Voor deze fauna en flora van de Habitatrichtlijn gelden de volgende verbodsbepalingen:

- het is verboden dieren opzettelijk te doden of te vangen;
- het is verboden dieren opzettelijk te verstoren;
- het is verboden eieren opzettelijk te vernielen of te rapen;
- het is verboden de voortplantingsplaatsen of rustplaatsen van dieren te beschadigen of te vernielen;
- het is verboden planten opzettelijk te plukken en te verzamelen, af te snijden, te ontwortelen of te vernielen.

Als deze verbodsbepalingen voor deze soorten worden overtreden, moet een ontheffing van de Wet natuurbescherming worden aangevraagd.

'Andere soorten'

Het beschermingsregime voor de 'Andere soorten' heeft betrekking op de soorten uit bijlage A en B bij de Wet natuurbescherming. Hierin zijn lijsten met overige plant- en diersoorten opgenomen die, buiten de Vogel- en Habitatrichtlijn om, nationaal beschermd worden. Voor deze soorten gelden de volgende verbodsbepalingen:

- het is verboden dieren opzettelijk te doden of te vangen;
- het is verboden de vaste voortplantingsplaatsen of rustplaatsen van dieren opzettelijk te beschadigen of te vernielen;
- het is verboden vaatplanten opzettelijk te plukken en te verzamelen, af te snijden, te ontwortelen of te vernielen.

Binnen de soortenlijsten in bijlage A en B bij de Wet natuurbescherming is geen onderscheid gemaakt tussen licht en zwaar beschermde soorten. Zowel het Ministerie van LNV als de provincies zijn bevoegd om binnen deze lijsten soorten aan te wijzen waarvoor een vrijstelling geldt of waarvoor aangepaste voorwaarden gelden in het geval van een ontheffingsaanvraag.

Als er sprake is van een overtreding van verbodsbepalingen ten aanzien van deze soorten is een ontheffing van de Wet natuurbescherming nodig.

Zorgplicht

In artikel 1.11 lid 1 en lid 2 van de Wet natuurbescherming is de zorgplicht beschreven: 'Eenieder neemt voldoende zorg in acht voor in het wild levende dieren en hun directe leefomgeving. Eenieder laat handelingen na, waarvan redelijkerwijs te vermoeden is, dat ze nadelig zijn voor in het wild levende dieren. Als dat nalaten in redelijkheid niet gevegd kan worden, dienen de gevolgen van dat handelen voor die dieren zoveel mogelijk voorkomen, beperkt of ongedaan gemaakt te worden'. De zorgplicht geldt altijd.

Wet natuurbescherming - Houtopstanden

Indien men bomen wenst te kappen die buiten de bebouwde kom liggen, is de nationale Wet natuurbescherming (Wn) van toepassing. De Wnb heeft betrekking op houtopstanden bomen of beplanting met een oppervlakte van meer dan 10 are (1000 m²), of meer dan 20 bomen in rijbeplanting (gerekend over het totaal aantal rijen). Hierbij is het verboden een houtopstand geheel of gedeeltelijk te vellen of te doen vellen. Indien toch gekapt wordt dient een kapmelding te worden ingediend bij de Provincie. Er zijn enkele uitzonderingen waarbij een kapmelding niet is vereist, deze staan vermeld in art. 4.1 van de Wet natuurbescherming:

- houtopstanden binnen de bij besluit van de gemeenteraad vastgestelde grenzen van de bebouwde kom;
- houtopstanden op erven of in tuinen;
- fruitbomen en windschermen om boomgaarden;
- naaldbomen, kennelijk bedoeld om te dienen als kerstbomen, indien niet ouder dan twintig jaar;
- kweekgoed;
- uit populieren of wilgen bestaande:
 - 1 wegbeplantingen;
 - 2 beplantingen langs waterwegen, en
 - 3 eenrijige beplantingen langs landbouwgronden;
- het dunnen van een houtopstand;
- uit populieren, wilgen, essen of elzen bestaande beplantingen die kennelijk zijn bedoeld voor de productie van houtige biomassa, indien zij:
 - 1 ten minste eens per tien jaar worden geoogst;
 - 2 bestaan uit minstens tienduizend stoven per hectare per beplantingseenheid, zijnde een aaneengesloten beplanting die niet wordt doorsneden door onbeplante stroken breder dan twee meter, en
 - 3 zijn aangelegd na 1 januari 2013.

De Wet natuurbescherming kent twee belangrijke instrumenten: meldingsplicht en herplantplicht. Wie (een deel van) een houtopstand velt, moet dit minstens één maand voorafgaand aan de kap melden bij de Provincie en heeft de plicht om hetzelfde areaal te herplanten binnen 3 jaar na het vellen. Provincies kunnen bij verordening bepalen welke gegevens bij een melding moeten worden aangeleverd.

BIJLAGE: OVERZICHT WERKZAAMHEDEN

BIJLAGE: INSTANDHOUDINGSDOELEN (IHD'S) NATURA 2000

Dwingelderveld

Habitattypen

Habitatype ?	Habitatsubtype ?	Status doel ?	Oppervlakte ?	Kwaliteit ?	Relatieve bijdrage ?	Kernopgave ?
H2310 - Stuifzandheiden met struikhei		definitief	=	>	C	
H2320 - Binnenlandse kraaiheibegroeiingen		definitief	=	>	A2	
H2330 - Zandverstuivingen		definitief	=	=	C	
H3110 - Zeer zwakgebufferde vennen		definitief	>	=	B1	
H3130 - Zwakgebufferde vennen		definitief	= (<)	=	C	
H3160 - Zure vennen		definitief	>	>	B2	6.03,W
H4010A - Vochtige heiden	hogere zandgronden	definitief	>	>	B2	6.05,W
H4030 - Droge heiden		definitief	=	>	B1	
H5130 - Jeneverbesstruwelen		definitief	=	>	B	6.11
H6230* - Heischrale graslanden		definitief	>	=	B2	
H7110B* - Actieve hoogvenen	heideveentjes	definitief	>	>	A1	6.04,W; 6.05,W
H7120 - Herstellende hoogvenen		definitief	= (<)	>	C	
H7150 - Pioniervegetaties met snavelbiezen		definitief	>	>	B2	6.05,W
H9120 - Beuken-eikenbossen met hulst		definitief	=	>	C	
H9190 - Oude eikenbossen		definitief	>	>	C	
H91D0* - Hoogveenbossen		definitief	=	=	C	

Habitatrichtlijnsoorten

Soort ?	Status doel ?	Populatie ?	Omvang leefgebied ?	Kwaliteit leefgebied ?	Relatieve bijdrage ?	Kernopgaven ?
H1166 - Kamsalamander	definitief	=	>	>		

Broedvogels

Soort ?	Status doel ?	Aantal broedparen ?	Omvang leefgebied ?	Kwaliteit leefgebied ?	Relatieve bijdrage ?	Kernopgaven ?
A004 - Dodaars	definitief	55	=	=	B1	
A008 - Geoorde fuut	definitief	45	=	=	B2	
A236 - Zwarte specht	definitief	14	=	=	C	
A246 - Boomleeuwerik	definitief	35	=	=	C	
A275 - Paapje	definitief	25	>	>	B1	
A276 - Roodborsttapuit	definitief	85	=	=	C	
A277 - Tapuit	definitief	30	>	>	C	

Niet-broedvogels

Soort ?	Status doel ?	Populatie ?	Populatie waarde ?	Instandhoudingsdoelstelling ?	Omvang leefgebied ?	Kwaliteit leefgebied ?	Relatieve bijdrage ?	Kernopgaven ?
A037 - Kleine zwaan	definitief	50	maximum	Slaap- en rustplaats	=	=		
A052 - Wintertaling	definitief	130	gemiddelde	Foerageergebied	=	=	C	
A056 - Slobeend	definitief	7	gemiddelde	Foerageergebied	=	=	C	
A702 - Toendrarietgans	definitief	5900	maximum	Slaap- en rustplaats	=	=		

Mantingerzand

Habitattypen

Habitattype ?	Habitatsubtype ?	Status doel ?	Oppervlakte ?	Kwaliteit ?	Relatieve bijdrage ?	Kernopgave ?
H2310 - Stufzandheiden met struikhei		definitief	=	>	C	6.08
H2320 - Binnenlandse kraaiheibegroeiingen		definitief	=	=	C	6.08
H2330 - Zandverstuivingen		definitief	=	>	C	6.08
H3130 - Zwakgebufferde vennen		definitief	=	=	C	
H3160 - Zure vennen		definitief	=	>	C	
H4010A - Vochtige heiden	hogere zandgronden	definitief	>	>	C	6.05,W
H4030 - Droge heiden		definitief	>	>	C	6.08
H5130 - Jeneverbesstruwelen		definitief	=	>	B	6.11
H6230* - Heischrale graslanden		definitief	>	>	C	
H7150 - Pioniervegetaties met snavelbiezen		definitief	>	>	C	6.05,W
H9190 - Oude eikenbossen		definitief	=	>	C	
H91D0* - Hoogveenbossen		definitief	=	=	C	

Mantingerveld

Habitattypen

Habitattype ?	Habitatsubtype ?	Status doel ?	Oppervlakte ?	Kwaliteit ?	Relatieve bijdrage ?	Kernopgave ?
H9120 - Beuken-eikenbossen met hult		definitief	=	=	C	6.14

